

Irene Ylönen

Tiedonhankinnan opetuksen
kehittäminen -hanke Jyväskylän
yliopiston kirjastossa

Hankeraportti

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON KIRJASTON JULKAISUJA 44

Irene Ylönen

Tiedonhankinnan opetuksen
kehittäminen -hanke Jyväskylän
yliopiston kirjastossa

Hankeraportti

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2007

Toimittajat
Mirja Laitinen
Pirjo Vatanen, Pekka Olsbo
Yliopiston kirjasto, Jyväskylän yliopisto

URN:ISBN:9789513927875

ISBN 978-951-39-2787-5 (PDF)
ISSN 0358-7541

Copyright © 2007, Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Hankkeessa saavutettiin seuraavat tavoitteet:

Tiedonhankinnan opetuksen pilotoinnin yhteydessä saadut kokemukset ja palaute vahvistivat käsityksiä kandidaattiseminaarivaiheen opiskelijoiden tiedontarpeista ja osaamisesta.

Pilottilaitosten opettajista ja amanuensseista tuli uusia yhteistyökumppaneita, ja heidän kanssaan syntyi yhteistä näkemystä tiedonhankinnan opetuksen merkityksestä.

Saatiin ajantasaista tietoa muiden yliopistokirjastojen tiedonhankinnan opetuksesta ja resursointitratkaisuksista.

Kartoitettiin omaa resurssitilannetta ja pohdittiin vaihtoehtoisia malleja resursointiin, mikäli tiedonhankinnan opetusta tarjotaan kaikille oppiaineille.

Aloitettiin tiedonhankinnan opetussuunnitelmatyö.

Tiedonhankinnan opetusta tulisi jatkossa kehittää Jyväskylän yliopiston kirjastossa seuraavasti:

Kirjaston virkatyönä (eli maksuttomasti) tarjottavan tiedonhankinnan opetuksen tuntimäärät tulee vahvistaa suhteutettuna tiedonhankinnan opintopolkuun. Päätetään laajempien, räätälöityjen opetuskokonaisuuksien sisäisestä tuntihinnasta. Asiasta tiedotetaan laitoksille.

Laaditaan kirjaston opettajaresurssien kokonais selvitys, varahenkilöjärjestelmä ja opettajapankki. Huolehditaan jatkuvasta mentoroinnista. Informaattikkojen lisäksi tiedonhankinnan opetuksen tulee kuulua osaksi kaikkien kirjastonhoitajien ja kirjastoamanuenssien virkatyötä.

Kehitetään yhteistyössä Tietohallintokeskuksen kanssa TIV-opintokokonaisuuden tiedonhankinnan osuutta tiedekuntien resursoinnin puitteissa.

Kehitetään ja ylläpidetään verkko-oppimateriaaleja sekä laaditaan uusia kursseja ja oppiaineiden tarpeiden mukaan. Kehitetään oppimistehtäviä, tasotestejä ja näyttökokeita yhteistyössä kansallisen IL-verkoston kanssa. Verkko-oppimateriaaleja ja testejä käytetään erityisesti väylä- ja siltaopiskelijoiden itseopiskelun tukena.

Laaditaan yleinen ja oppiainekohtaiset tiedonhankinnan opetussuunnitelmat (TOPS) ja huolehditaan niiden markkinoinnista laitoksille mukaan otettaviksi henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin.

SISÄLLYS

Tiivistelmä

Sisälllys

Esipuhe

I	Johdanto	7
1.1	Informaatiolukutaito yliopistossa	7
1.2	Tiedonhankintataitojen opetuksen nykytila Jyväskylän yliopiston kirjastossa	10
1.2.1	Yleinen opetus.....	10
1.2.2	Seminaareihin integroitu opetus	10
1.2.3	Kouluttaja- ja resurssitilanne syksyllä 2006	12
1.2.4	Opetuksen määrä vuonna 2006	12
II	Tiedonhankinnan opetuksen kehittäminen -hanke	14
2.1	Hankkeen tausta	14
2.2	Hankkeen tavoitteet	15
III	Mitä saimme aikaan? - hankkeen aikana toteutettua	16
3.1	Oppimateriaalit	16
3.2	Englanninkielisen koulutuksen kehittäminen.....	17
3.3	Pilottiopetus kandidaattiseminaarien opiskelijoille	17
3.3.1	Toteutus	18
3.3.2	Opiskelijapalaute	19
3.3.3	Opettajien kokemuksia	25
	Etnologiatieteet - Marita Jokinen	25
	Kirjallisuus - Nina Kivinen	27
	Psykologia - Tuija Oksman.....	28
	Romaaninen filologia - Eila Elomaa	30
	Valtio-oppi - Irene Ylönen	31
	Viestintätieteet - Liisa Hughes	33
3.2	HOPS-työ	35
3.3	TIV-opetus - Anja Agander	36
IV	Miten opetus jatkossa järjestetään?	38
4.1	Opetuksen toteutus	39
4.2	Kandidaattiseminaarivaiheen opetuksen vaatimat resurssit.....	40
V	Yhteenveto	44
5.1	Yhteenveto vuoden 2006 kehitystyöstä.....	44
5.2	Pohdintoja jatkosta	45
	Lähteet	47

ESIPUHE

Jyväskylän yliopiston kirjaston tavoitteena on järjestää kaikille yliopiston perusopiskelijoille tiedonhankinnan opetusta kansallisten informaatiolukutaidon osaamistavoitteiden sekä opetusministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003–2008 suosituksen mukaisesti. Vain osa opiskelijoista saa riittävästi tiedonhankinnan opetusta. Opetuksen toteuttaminen kaikille yliopiston perusopiskelijoille merkitsee opetustuntien suurta kasvua ja lisää kirjaston resursointitarvetta.

Kirjasto haki ja sai vuodeksi 2006 yliopiston sisäistä hankerahaa tiedonhankinnan opetuksen kehittämiseksi. Hankkeen tavoitteena oli edistää tiedonhankinnan opetuksen integrointia ja vaiheistusta informaatiolukutaidon osaamistavoitteiden mukaisesti osaksi kaikkien opiskelijoiden opintopolkua. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää kirjaston opetusresurssien riittävyttä.

Hankesuunnittelijaksi palkattiin FM, kirjastoamanuenssi Irene Ylönen. Hankkeessa selvitettiin tiedekunnittain ja oppiaineittain tiedonhankinnan opetuksen nykytila ja lisäresurssien tarpeet. Lisäksi järjestettiin pilottina tiedonhankinnan opetusta kuuden oppiaineen kandidaattiseminaariryhmille.

Hankkeen ohjausryhmänä toimi kirjaston opetuksen kehittämistyöryhmä: Anja Agander, Liisa Halttunen-Keyriläinen, Liisa Hughes, Marita Jokinen, Nina Kivinen, Riitta-Marja Kuusela (30.6.2006 saakka), Mirja Laitinen, Tuija Oksman ja Anitta Pälvimäki sekä opiskelijajäsenet Tiina Pitkänen ja Katariina Kangas (30.6.2006 saakka).

Jyväskylässä 17. tammikuuta 2007

Mirja Laitinen
tietopalvelupäällikkö
Jyväskylän yliopiston kirjasto

I JOHDANTO

1.1 Informaatiolukutaito yliopistossa

Tiedonhankinnan koulutus akateemisessa ympäristössä perustuu tänä päivänä pitkälti informaatiolukutaidon käsitteeseen ja sen sisältöihin. Käsite yleistyi vuosituhaten vaihteessa, kun ALA (American Library Association) julkaisi informaatiolukutaidon standardit (<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/informationliteracycompetency.htm>). Standardit on sittemmin myös suomennettu ja julkaistu (katso Informaatiolukutaidon osaamistavoitteet yliopisto- ja korkeakouluopetuksessa 2003).

ALA:n määritelmän mukaan ”informaatiolukutaito on joukko taitoja, jotka edellyttävät henkilöltä kykyä tunnistaa, milloin tietoa tarvitaan, ja taitoa paikantaa, arvioida ja käyttää tehokkaasti tarvittavaa tietoa”. Lisäksi informaatiolukutaitoon katsotaan kuuluvan tärkeänä osana myös eettiset kysymykset. Nopea teknologinen muutos - voinee puhua jopa vallankumouksesta - on muuttanut oleellisella tavalla sekä tiedonvälitystä että tiedonhankintaa. (Informaatiolukutaidon osaamistavoitteet yliopisto- ja korkeakouluopetuksessa 2003, 5) Meistä jokainen joutuu päivittäin kohtaamaan informaatiotulvan, josta muutama vuosikymmen sitten ei vielä osattu uneksiakaan. Informaation lisääntyminen on johtanut myös informaation hämärtymiseen: yhä vaikeampaa on arvioida tiedon laatua, Internetin myötä jopa sen alkuperää.

Myös tieteellisen tiedon määrä on jatkuvasti lisääntynyt. Lisääntymistäkin suurempi muutos on tiedon tavoitettavuuden paraneminen: elektroniset aineistot tuovat tiedon käyttäjänsä lähelle. Samalla on kasvanut vaatimus tiedon kriittiseen arviointiin. Näihin haasteisiin on pyritty vastaamaan hyvän informaatiolukutaidon tavoitteilla, joiden mukaan yliopisto- ja korkeakoulukontekstissa informaatiolukutaitoinen henkilö kykenee:

- 1) määrittelemään tarvittavan tiedon laajuuden
- 2) pääsemään käsiksi tarvittavaan tietoon tehokkaasti

- 3) arvioimaan tietoa ja sen lähteitä kriittisesti
- 4) liittämään valitun tiedon omaan tietopohjaansa
- 5) käyttämään tietoa tehokkaasti saavuttaakseen tietyn päämäärän
- 6) ymmärtämään tiedon käyttöön liittyviä taloudellisia, oikeudellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä ja toimimaan eettisesti ja laillisesti hakiessaan ja käyttäessään tietoa.

(Informaatio-lukutaidon osaamistavoitteet yliopisto- ja korkeakouluopetuksessa 2003, 6; myös Aho 2005, 6)

Informaatiolukutaidon kehittyminen vaatii elinikäistä oppimista. Yliopistokirjastojen tehtävä on huolehtia tieteelliseen tiedonhankintaan liittyvästä informaatiolukutaidon ohjauksesta. Samalla on tavoitteena antaa evästyksiä kohti työelämää. Keskeinen tavoite monessa yliopistossa on tällä hetkellä informaatiolukutaidon integrointi kiinteäksi osaksi akateemisia taitoja.

Yliopistokirjastot noudattavat omalta osaltaan niitä tavoitteita, mitkä opetusministeriö on antanut yliopistossa harjoitettavalle tutkimukselle ja opetukselle. Nykyisin voimassa olevan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (Koulutus ja tutkimus 2003–2008 2004, 55) mukaan

”kirjastot ovat mukana kehittämässä opetus- ja opiskelumenetelmiä ja omalta osaltaan huolehtivat siitä, että korkeakouluista valmistuneilla on hyvä informaatiolukutaito. Virtuaalisten ja muiden oppimisympäristöjen kehittäminen lisää opiskelijoiden valmiuksia tutkijanuran aloittamiseen.”

Erityisen tärkeänä suunnitelmassa nähdään yliopistokirjastojen rooli yliopistojen tutkimusjärjestelmän kehittämisessä. Tavoitteiden mukaisesti ”tutkimusta tuetaan korkeatasoisilla kirjasto- ja informaatiopalveluilla”, johon kuuluvat painettujen ja digitaalisten tietoaaineistojen saatavuuden ja kattavuuden parantaminen, uusien julkaisukanavien käytön ja suomalaisen tutkimuksen näkyvyyden edistäminen sekä opiskelu- ja opetusmenetelmien kehittäminen. (Koulutus ja tutkimus 2003–2008 2004, 55)

Informaatiolukutaidon edistämisen tavoite on synnyttänyt myös kirjastojen välistä yhteistyötä. Jyväskylän yliopiston kirjasto on osallistunut vuosina 2004–2006 toteutettuun yliopistokirjastojen yhteiseen, Suomen Virtuaaliyliopiston rahoittamaan Informaatiolukutaidon opetussuunnitelma -hankkeeseen. Se on ollut samalla myös Yliopistokirjastojen neuvoston hanke. Hanketta on koordinoanut Helsingin yliopiston kirjasto. Hankkeessa on toiminut kaksi valtakunnallista asiantuntija- ja vertaistyo-ryhmää, Informaatiolukutaidon osaamisen ja oppimisen arviointi -ryhmä (IL-mittariryhmä) ja Yliopistokirjastojen kouluttajien pedagogiset valmiudet ja integroinnin edistäminen -ryhmä (IL-PEDAryhmä), joista jälkimmäisessä on Jyväskylän edustajana ollut informaattikko Liisa Halttunen-Keyriläinen. Koko hankkeen IL-yhdyshenkilönä Jyväskylän yliopiston kirjastossa on toiminut informaattikko Anja Agander. (Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma: yliopistokirjastojen yhteinen SVY-hanke 2004–2006 <http://www.helsinki.fi/infolukutaito/index.htm>, 6.11.2006)

Jo tätä ennen kirjaston tietopalvelu osallistui Tieteellisen tiedonhankinnan verkko-opetushankkeeseen (TieDot-hanke), joka toteutettiin vuosina 2002–2004.

Hankkeeseen osallistui seitsemän yliopistokirjastoa, ja hanketta koordinoi Kuopion yliopiston kirjasto. Myös TieDot oli Virtuaaliyliopiston rahoittama hanke. (TieDot-hankkeen sivusto <http://www.uku.fi/kirjasto/TieDot>, 6.11.2006) Hankkeen aikana Jyväskylän yliopiston kirjastossa laadittiin verkko-opetusmateriaalit kasvatustieteisiin, liikuntatieteisiin sekä psykologiaan.

Jyväskylän yliopiston kirjasto on ollut vuonna 2003 mukana laatimassa Jyväskylän tietopalvelustrategiaa. Strategiatyön tavoitteena oli pyrkiä varmistamaan, että tiedonhankintataitojen opetus on jatkuvaa aina perusopetuksen ensimmäisestä luokasta korkeakouluopintojen päättämiseen saakka. Tavoitteena on informaatiolukutaito, joka tukee paitsi opinnoissa edistymistä, myös työelämää ja elinikäistä oppimista. Yliopiston kirjaston tehtäväksi tuli laatia suunnitelma yliopisto-opiskelijoiden tiedonhankintataitojen opetuksen järjestämisestä. (Jyväskylän tietopalvelustrategia, <http://www.jyvaskyla.fi/kirjasto/tietopalvelustrategia/index.htm> 12.12.2006)

Informaatiolukutaidon ympärille – osin sisäänkin – kietoutuu monenlaisia muita taitoja: myös tieto- ja viestintätekniset taidot, mediataito, verkkolukutaito ja tieteen lukutaito ovat tarpeen, jotta informaatiolukutaidollisiin tavoitteisiin päästäisiin (kts. esim. Jäppinen 2003, 6–7). Siksi vaaditaan yhteistyötä. Parhaaseen tulokseen informaatiolukutaidon edistämiseksi päästään yhteistyössä laitojen ja opettajien kanssa. Käytäntö on opettanut, että tiedonhankintataitojen kehittyminen käy käsi kädessä opiskelijan substanssiosaamisen kanssa. Kun tiedonhankinnan koulutuksen yhdistää oppiaineen seminaariin tai niihin liittyviin metodiopintoihin, on oppiminen luontevinta. Tällöin opiskelijalla on olemassa luonnollinen tiedon tarve (oma seminaarityön aihe) ja hyvä motivaatio opiskeluun.

Tähän perustuen kirjastossa on luotu alun perin vuonna 2004 ns. opintopolkumalli tiedonhankinnan koulutuksen tulevaisuuden visioksi (katso liite 1). Opintopolun ideana on jaksottaa opetus yliopisto-opintojen eri vaiheisiin aina aloittavista opiskelijoista jatko-opiskelijoihin saakka. Niin sanotun Bolognan prosessin myötä tullut tutkinnonuudistus on tukenut opintopolkumallin ideaa: tiedonhankinnan koulutuksen tavoitteena olisi sitoutua tiiviisti osaksi sekä kandidaattitutkintoa että maisteritutkintoa ja näin auttaa opiskelijaa juuri oikeassa opintojensa vaiheessa. Opintopolkumallin yksityiskohdat ovat eläneet viime vuosina, kun kirjastossa on kokeiltu erilaisia malleja toteuttaa opintopolun eri vaiheisiin sijoittuvaa opetusta. Opintopolun perusidea on kuitenkin säilynyt edelleen tavoitteena, jota kohti tiedonhankinnan opetuksen kehittämisessä on kuljettava.

1.2 Tiedonhankintataitojen opetuksen nykytila Jyväskylän yliopiston kirjastossa

1.2.1. Yleinen opetus

Kirjaston antaman tiedonhankinnan koulutuksen voi jakaa kahteen ryhmään: seminaareihin integroituun opetukseen sekä yleiseen opetukseen. Yleistä opetusta varten kirjastossa on laadittu lukukausittain oma koulutuskalenteri, joka on ollut nähtävillä kirjaston Internet-sivuilla. Opetus on ollut avointa opiskelijoiden ja yliopiston henkilökunnan lisäksi kaikille kiinnostuneille. Viime vuosina opetus on keskittynyt graduvaiheen opetukseen graduklinikoiden muodossa sekä yleiseen, tieteenalakohtaiseen opetukseen, jossa käydään läpi kunkin tieteenalan keskeisimmät tiedonlähteet.

Eniten on viime vuosina mietitty maisterivaiheen opetusta ja sen toteuttamista. Opetuksessa on kokeiltu erilaisia malleja: joinakin vuosina yleistä tieteenalakohtaista tiedonlähteiden koulutusta ei ole pidetty lainkaan, vaan maisterivaiheen opetus keskitettiin graduklinikoihin. Syksyllä 2006 palattiin jälleen kokeilemaan molempien opetusten toteuttamista rinnakkain. Tieteenalakohtaisten opetusten ongelmana on joillakin tieteenaloilla ollut osanottajien vähäisyys.

Samoin uusien opiskelijoiden perehdytyksen osalta on haluttu kokeilla erilaisia malleja. Vuonna 2006 syksyllä perehdytys tapahtui kolmessa vaiheessa: a) lyhyt, tietoiskumainen katsaus kirjastonkäytön perusasioihin tiedekunnittain opiskelijoiden ensimmäisenä opiskelupäivänä, b) tunnin mittainen perehdytysluento kirjastossa muutaman viikon kuluttua opintojen aloittamisesta ja c) luennon yhteydessä kiertokävely kirjastossa. Uusien opiskelijoiden koulutus on kirjastossa ollut palvelutoimiston vastuulla, ja viime vuosina se on toteutettu yhteistyössä ylioppilaskunnan kanssa.

Lisäksi kirjastossa on jo muutaman vuoden ajan annettu tiedonhankinnan yksilöohjausta temalla Tehoa tiedonhakuun. Ohjaus toteutetaan syksyisin ja keväisin kirjaston tietopalvelun päivystyksen yhteydessä. Ryhmään voi ilmoittautua yksi opiskelija tai työpari kerrallaan.

1.2.2. Seminaareihin integroitu opetus

Seminaareihin sidotun opetuksen määrä ja laajuus ovat vaihdelleet paljon tiedekunnittain. Joihinkin oppiaineisiin on liittynyt joko opintojen alkuvaiheeseen tai kandidaattiseminaarivaiheeseen liittyvä tiedonhankinnan opetus. Tällaisia oppiaineita ovat olleet:

Ekologia ja ympäristöhoito + vesistötieteet: EKO903 -opintokokonaisuus kandidaattiseminaarivaiheessa. Kirjaston vastuulla on ollut 2 h demo-osuus, osa opetuksesta on tullut laitokselta. Opettajana on toiminut luonnontieteiden informaatikko Liisa Halttunen-Keyriläinen, joka on perehdyttänyt myös laitosten henkilökuntaa.

Erityispedagogiikka: 4 h tiedonhankinnan koulutus (ERIA276), joka on ollut osana kandidaattiseminaaria. Opettajina ovat toimineet kasvatustieteiden informaattikko Anja Agander sekä humanististen tieteiden informaattikko Nina Kivinen.

Historia: Tiedonhankinnan kurssi on osana tutkielmakollokviota (HISA002 14 op, josta tutkielman osuus 10 op), jossa tutustutaan tiedonlähteisiin ja tehdään kandidaattitutkielma. Kirjaston osuus 2 h. Opettajana on toiminut historia- ja taloustieteiden informaattikko Marita Jokinen.

Kasvatustiede: Pakollinen tiedonhankinnan kurssi kandidaattiseminaarivaiheessa (KASY003, 2 op). Sisältää 4 h luentoa + 12 h verkkokurssi harjoituksineen. Opettajana on toiminut Anja Agander.

Liikuntatieteet: Pakollinen yleisopintoihin liittyvä tiedonhankinnan koulutus (Johdatus tutkielman tekemiseen, LTKY005, osa 3 op:n kokonaisuutta). Sijoittuu opintojen alkuvaiheeseen (ensimmäisen opiskeluvuoden kevääseen). Kirjaston osuus on ollut 2 h luentoa ja 2 x 2 h demoja Opettajana on toiminut liikunta- ja terveystieteiden informaattikko Anitta Pälvimäki.

Molekyylitunnistus ja ympäristötiede: Molemmista on pidetty 2 h opetus kandidaattiseminaarivaiheessa. Opettajana on toiminut Liisa Halttunen-Keyriläinen.

Taloustieteet: Kandidaattiseminaariin liittyvä TKKA820-opintokokonaisuus (Tiedonhankintamenetelmät, 2 op). Opetus koostuu luennosta ja harjoituksista 4 + 10 tuntia. Opintojakson pääopettajana on toiminut Marita Jokinen, viime vuonna harjoitusryhmiä ohjasivat myös kirjastonhoitaja Marjut Kataja ja toimistopäällikkö Marjut Virkkunen.

Terveystieteet: Tiedonhankinnan opetus sijoittuu Tiedonhankintamenetelmät (KTEY014) -opintokokonaisuuteen (2 op). Kirjaston osuutena on ollut 2 h luento. Opintokokonaisuus ei ole ollut opiskelijoille pakollinen. Opettajana on toiminut Anitta Pälvimäki.

Informaatioteknologia: 2 h tiedonhankinnan koulutus (TJTA301-opintokokonaisuus), joka on sijoittunut kandidaattiseminaarivaiheeseen. Opettajana on toiminut informaattikko Annikki Järvinen.

Varhaiskasvatus: Kandidaattiseminaarivaiheessa on ollut aikaisemmin 1 ov kirjastokurssi, johon on sisältynyt 4 h luentoja, 4 h orientaatio harjoituksiin ja itsenäiset, verkko-opiskeluun perustuvat harjoitustehtävät. Opettajana on toiminut psykologian informaattikko Tuija Oksman. Nyt opetusta ollaan uudistamassa ja integroimassa aineopintoihin, malli selviää tulevaisuudessa.

Osasta opetuksesta opiskelijat ovat saaneet opintopisteitä. Suoritusten antamisesta ovat huolehtineet laitokset. Näiden yllämainittujen opetuskokonaisuuksien lisäksi on näistä oppiaineista tullut kirjastoon opetukseen vaihtelevasti myöskin muita ryhmiä (esim. graduvaiheen opiskelijoita).

Muiden oppiaineiden osalta seminaareihin sidottu opetus on ollut satunnaisempaa, laitosten aktiivisuus on ollut pitkälti riippuvaista seminaariryhmien vetäjien omasta aktiivisuudesta. Opetusta on annettu muun muassa taidehistorian, kielten, viestintätieteiden, valtio-opin, naistutkimuksen sekä opettajakoulutuslaitoksen opiskelijoille. Lisäksi löytyy sellaisia oppiaineita, joille kirjasto ei ole juuri koskaan antanut minkäänlaista tiedonhankinnan opetusta. Näitä oppiaineita löytyy sekä humanistisesta että yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta.

1.2.3. Kouluttaja- ja resurssitilanne syksyllä 2006

Kirjastossa toimii tällä hetkellä seitsemän tieteenalakohtaista informaattikkoa, joista yksi on osa-aikaeläkkeellä. Lisäksi kirjastossa toimii yksi informaattikko, jonka päätehtävät sijoittuvat atk- ja verkkopalveluihin. Näiden tehtävien lisäksi hän on hoitanut informaatioteknologian tiedekunnan tiedonhankinnan opetukset. Seitsemän informaattikon lisäksi tietopalveluun kuuluu opetusta antavana henkilönä tietopalvelupäällikkö. Aiemmin tietopalveluun sijoittunut asiakaspalvelupäällikön virka on vielä talvella 2006 täyttämättä. Myös aiemmin virassa toiminut asiakaspalvelupäällikkö osallistui tieteenalakohtaiseen opetustyöhön, mutta ennen kaikkea hän koordinoi koko kirjaston antamaa opetusta ja siitä tiedottamista. Kirjaston johtokunta on päättänyt esittää virkanimikkeen muuttamista koulutussuunnittelijaksi, ja virka on tarkoitus täyttää loppukevästä 2007.

Informaattikojen lisäksi opetusta ovat antaneet kirjaston kirjastonhoitajat, joista kolme on osallistunut myös tieteenalakohtaiseen opetukseen. Kirjastonhoitajat ovat huolehtineet myös yleisistä JYKDOK-, ARTO-, LINDA- ja NELLI-koulutuksista sekä vastaavasta englanninkielisestä opetuksesta. Opetustehtäviin osallistuneita kirjastonhoitajia on kuusi. Lisäksi kirjaston opettajavahvuuteen on kuulunut yksi kirjastoamanuenssi, yksi toimistopäällikkö sekä kirjaston kehittämisspäällikkö. Kirjastosihteereitä on osallistunut joka vuosi alkusyksystä pidettäviin uusien opiskelijoiden koulutuksiin.

1.2.4. Opetuksen määrä vuonna 2006

Vuonna 2006 kirjastossa annettiin opetusta ja ohjausta kaikkiaan 3488 opiskelijalle. Tämän lisäksi 925 opiskelijaa osallistui uusien opiskelijoiden koulutukseen. Opetus- ja ohjaustunteja kertyi kaikkiaan 741 tuntia. Tietopalvelun päivytyksessä pikaohjauksessa kävi kaikkiaan 61 ohjattavaa.

Tieteenalakohtaista ja yleistä (JYKDOK-, NELLI-, Refworks-koulutus yms.) koulutusta annettiin yhteensä 684 tuntia. Opetuksen määrä jakautui tiedekunnittain seuraavasti (opetustuntien määrä):

Kasvatustieteellinen tdk	102
Informaatioteknologian tdk	26
Humanistinen tdk	156
Taloustieteellinen tdk	79
Liikuntatieteellinen tdk	105
Matemaattis-luonn. tdk	39
Yhteiskuntatieteellinen tdk	87
Muut (JYKDOK-, NELLI-, Refworks-koulutus yms.	90

Yhteensä 684 tuntia

Kun opetuksen kokonaismäärästä vähennetään syksyllä toteutetun pilottiope-
tuksen määrä, jää jäljelle 630 tuntia ja 3219 koulutettua opiskelijaa.

II TIEDONHANKINNAN OPETUKSEN KEHITTÄMINEN -HANKE

2.1 Hankkeen tausta

Tiedonhankinnan opetuksen kehittäminen -hankkeen liikkeellepanevana voimana on ollut halu uudistaa ja tasapuolistaa kirjaston antamaa tiedonhankinnan koulutusta. Opetuksen käytänteet ovat olleet tähän saakka varsin kirjavia, eikä kaikkia tiedekuntia ja laitoksia ole pystytty tavoittamaan opetuksen piiriin. Tämä on asettanut eri laitosten opiskelijat eriarvoiseen asemaan: osa saa opintonsa tueksi laajan tiedonhankinnan koulutuksen, osa jää opetuksesta kokonaan paitsi. Lisäksi osa laitoksista on jo pitkään maksanut saamastaan koulutuksesta, mutta mukaan mahtuu myös "vapaamatkustajia", jotka ovat jo vuosia saaneet opiskelijoilleen kohtuullisen koulutuspaketin ilmaiseksi.

Hankkeen aikana tiedonhankinnan opetus haluttiin avata yleiseen keskusteluun omassa kirjastossa ja tarkastella sitä useasta eri lähtökohdasta käsin. Taustalla vaikuttivat informaatiolukutaidon tavoitteet ja opetusministeriön yliopistokirjastoille asettama velvoite. Samoin tiedonhankinnan opetuksen uudelleen järjestäminen liittyy kirjaston toiminta- ja taloussuunnitelman asettamiin vaatimuksiin: tiedonhankinnan opetus on asetettu tuleviksi vuosiksi yhdeksi kirjaston avaintavoitteista:

"Toiminta-ajatuksensa toteuttamisessa kirjaston avaintavoitteet ovat:

1. ylläpitää kirjastoa korkeatasoisena tutkimus-, opiskelu- ja palveluympäristönä yhteistyössä koko yliopiston kanssa
2. varmistaa tietoaineistojen ajantasaisuus, kattavuus, käytettävyys ja löydettävyys
3. vastata tiedonhankinnan opetuksesta ja ohjauksesta
4. koordinoida yliopiston julkaisutoimintaa."

(Toiminta- ja taloussuunnitelma 2008-2011, Jyväskylän yliopiston kirjaston intranet 20.11.2006).

Opetuksen uudistamisprosessi käynnistettiin kirjastossa vuonna 2005, jolloin kaikkien tiedekuntien johdon kanssa keskusteltiin tiedonhankinnan opetuksen

merkityksestä sekä resurssimalleista. Pohjaksi laadittiin laskelmat kustannuksista. Asiasta tiedotettiin myös kirjaston johtokunnalle. Opetuksen kehittämistyön käynnistämiseksi tehtiin vuonna 2005 TTS-hankehakemus, jonka perusteella kirjasto sai 10 000 euroa hankerahoitusta vuodelle 2006. Rahoituksen turvin hankesuunnittelijaksi palkattiin 1.4.2006 lukien Irene Ylönen. Hanke toteutettiin kirjaston tietopalvelussa, ja hankkeen tukiryhmänä toimi kirjaston opetuksen kehittämissyhmä, jossa on mukana myös opiskelijajäseniä.

2.2 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli edistää opintopolkuajatteluun perustuvan, vaiheittaisen tiedonhankinnan opetuksen toteuttamista Jyväskylän yliopistossa. Ensimmäisessä vaiheessa haluttiin keskittyä ennen kaikkea kandidaattiseminaarivaiheen opetukseen. Tavoitteeksi otettiin tiedonhankinnan opetuksen sisällyttäminen aineopintojen opinto-ohjelmiin oppiaineittain. Hankkeen yhteydessä haluttiin pilotoida muutaman oppiaineen osalta kandidaattiseminaariopetusta ja saada pilottihankkeen avulla tarvittavaa lisätietoa opetuksen määrästä, sisällöistä ja ajankohdista sekä samalla testata yhteistyötä laitosten kanssa.

Toisena tärkeänä tavoitteena oli selvittää kirjaston opetusresurssit sekä mahdolliset rahoitusmallit, millä laajamittainen opetus olisi mahdollista toteuttaa.

Kolmantena tavoitteena mukaan otettiin tiedonhankinnan verkko-oppimateriaalien ja muiden apuvälineiden kehittäminen ja niiden liittäminen koulutukseen. Vuoden 2006 aikana täsmentyi erääksi tärkeäksi tavoitteeksi myös kirjaston HOPS-työn käynnistäminen ja kirjaston tarjoaman koulutuksen näkyvämpi liittäminen laitosten opinto-ohjelmiin ja opiskelijoiden HOPSeihin.

III MITÄ SAIMME AIKAAN? - HANKKEEN AIKANA TOTEUTETTUA

3.1. Oppimateriaalit

Hankevuoden 2006 aikana kehitettiin useita uusia apuvälineitä opetuksen tueksi. Uusia tieteenalakohtaisia verkko-opetusmateriaaleja syntyi kaksi: taloustieteisiin ja kirjallisuuden tutkimukseen. Aiemmin kirjastossa oli jo tehty materiaalit kasvatustieteisiin, liikuntatieteisiin, psykologiaan, varhaiskasvatukseen, viestintätieteisiin sekä yhteiskuntatieteisiin ja filosofiaan. Verkko-oppimateriaalien toteutuksessa kokeiltiin myös Flash-animaatioita.

Tämän lisäksi vuonna 2006 otettiin käyttöön Kirjastotuutori, jonka avulla kirjastonkäytön ja tiedonhaun perusasioita voi opiskella verkossa. Kirjastotuutorin laatiminen aloitettiin vuonna 2005 hankerahoituksella, ja se viimeisteltiin käyttökuntoon vuoden 2006 keväällä. Kirjastotuutori julkistettiin kesällä 2006. Verkkokurssin on laatinut kirjastonhoitaja Marjut Kataja yhteistyössä ohjausryhmän kanssa.

Oma verkko-oppimateriaali tuotettiin myös englannin kielellä. Library Skills Tutorial keskittyy Kirjastotuutorin tavoin kirjastonkäytön perusopetukseen ja tiedonhaun perusteisiin. Library Skills Tutorialin toteutti informaatikko Liisa Hughes.

Viestinnän harjoittelija Kimmo Miettinen laati tietopalvelun ohjauksessa kesän 2006 aikana opetuksen palautelomakkeen Korppiin. Lomake otettiin käyttöön syksyllä kirjaston koulutuskalenteriin kuuluvien kurssien yhteyteen. Sähköisellä lomakkeella kerättiin syksyn aikana kaikki palaute, ja vanhat paperilomakkeet jätettiin historiaan. Syksyn aikana myös opetuksen tilastointia ja raportointia uudistettiin.

3.2. Englanninkielisen koulutuksen kehittäminen

Kirjaston englanninkielinen opetus otti myös aimo harppauksen eteenpäin. Aikaisemmin informaattikko Liisa Hughes on hoitanut kirjaston englanninkielisen koulutuksen lähes kokonaan. Koska kansainvälisyys näkyy yhä voimakkaammin yliopiston kaikissa toiminnoissa, päätettiin englanninkielistä koulutusta laajentaa ja kehittää. Niinpä syksyllä 2006 tarjottiin englanninkielellä neljä uutta perusopetuspakettia teemalla ”JYKDOK and NELLI in English”. Opettajakuntakin kasvoi: ”yliopettajana” toimimeen Liisa Hughesin lisäksi tiimiin saatiin kirjastonhoitaja Eila Elomaa ja informaattikko Annikki Järvinen (NELLI-koulutus) sekä kirjastonhoitaja Marjut Kataja ja kirjastonhoitaja Annika Puruskainen-Jalkanen (JYKDOK-koulutus). Lisäksi päätettiin tarjota ulkomaalaisille opiskelijoille selkeämmin mahdollisuus osallistua myös Tehoa tiedonhakuun -ohjaukseen. Yliopiston hallinnon kv-palvelut tiedottivat ulkomaalaisille opiskelijoille opetuksesta. Kaikkiaan syksyllä 2006 englanninkieliseen JYKDOK- ja NELLI-koulutukseen osallistui 22 opiskelijaa.

3.3. Pilottiopetus kandidaattiseminaarien opiskelijoille

Laajin osa Tiedonhankinnan opetuksen kehittäminen -hanketta oli syksyllä 2006 toteutettu pilottivaihe. Koska jo aikaisempien kokemusten perusteella kirjastossa oli päädytty siihen, että kandidaattiseminaarivaiheen opetusta on tehostettava, päätettiin pilottiopetuksena toteuttaa 2 x 2 tunnin opetus nimenomaan kandidaattiseminaarilaisille. Tavoitteena oli ennen kaikkea kerätä kokemuksia ja palautetta niin opiskelijoilta kuin opettajiltakin. Samalla testattaisiin opintopolun toista vaihetta, joka oli nähty tärkeänä koko tiedonhankinnan opetuskokonaisuuden ja tieteellisen tiedonhankintaprosessin kannalta. Kandidaattivaiheen opetuksen tavoitteet noudattelivat informaatiolukutaidon tavoitteita (katso raportin sivut 7–8). Konkreettiseksi päämääräksi otettiin, että kandidaattivaiheen opetuksen käytyään opiskelija:

- ymmärtää kirjastotietokantojen, artikkeli- ja viitetietokantojen ja internet-haun välisen eron ja ymmärtää tiedonhankintataitojen merkityksen osana akateemisia opinnoita
- osaa laatia omasta aiheestaan hakustrategian ja muodostaa hakulausekkeita sekä muokata niitä
- tuntee oman alansa keskeiset asiasanastot
- osaa etsiä omaan aiheeseensa sopivia kirjoja ja artikkeleita JYKDOKista, LINDAsta ja ARTOsta sekä oman alansa keskeisimmistä ulkomaisista tietokannoista
- tuntee omalle alalleen oleelliset elektroniset kokoelmat ja tietää, miten ne löytyvät
- ymmärtää NELLI-portaalin käytön periaatteet
- osaa etsiä julkaisun sijainnin kirjastossa
- osaa arvioida tiedonlähteitä kriittisesti ja pohtia löytämänsä tiedon luotettavuutta

3.3.1 Toteutus

Liikkeelle lähdettiin keväällä 2006, jolloin valittiin 7 oppiainetta mukaan pilottiopetukseen. Oppiaineet haluttiin valita yhteiskuntatieteellisestä ja humanistisesta tiedekunnasta, joiden kanssa kirjaston tekemä yhteistyö on ollut vähäisempää ja joille ei ole tuotettu erikseen räätälöityjä opetuspaketteja. Mukaan valikoituivat pohdinnan jälkeen seuraavat oppiaineet: viestintätieteet, kirjallisuus, etnologiatieteet, romaaninen filologia, psykologia, valtio-oppi ja naistutkimus. Ylikirjastonhoitaja tiedotti laitosten johtajille ja pedagogisille johtajille kirjeitse pilottiopetuksen alkamisesta.

Pilottilaitosten valinta sujui suhteellisen mutkattomasti kaikkien muiden paitsi yhteiskuntatieteiden osalta. Valtio-opin opetuksen järjestämisessä oli käytännön ongelmia, jotka syntyivät lähinnä viestinnän katkoksista. Ilman laitoksen aktiivista ampuenssia ei tieto opetuksesta olisi tavoittanut opiskelijoita. Mukaan kaavailtiin valtio-opin lisäksi naistutkimusta, mutta seminaariryhmän ohjaaja halusi ryhmälleen vain 2 tunnin opetuksen, joten siksi myös naistutkimus jätettiin pois pilottiopetuksesta. Lopullisiksi pilottihankkeen oppiaineiksi valikoituvat (opettajat suluisissa):

etnologiatieteet (Marita Jokinen)
kirjallisuus (Nina Kivinen)
psykologia (Tuija Oksman)
romaaninen filologia (Eila Elomaa)
valtio-oppi (Irene Ylönen)
viestintätieteet (Liisa Hughes)

Opetuksen laajuus oli 2 x 2 tuntia. Kukin opettaja määritteli itse opetuksensa painotukset ja toteutuksen (opetuksen toteuttamisesta oppiaineittain, katso kohta 3.1.3). Tarkempia sisältöjä ei haluttu tiukasti määrätä, koska mukaan valitut oppiaineet poikkesivat toisistaan varsin paljon: mikä toimisi yhdessä oppiaineessa, ei välttämättä soveltuisi toiseen. Koska jätimme sisällön kunkin opettavan informaation harkittavaksi, saimme myös kokemuksia erilaisista toteuttamistavoista.

Kaikkiaan pilottiopetukseen osallistui 164 opiskelijaa. Osa opiskelijoista osallistui vain yhdelle 2 h oppitunnille. Oppiaineittain opiskelijoita osallistui seuraavasti: etnologiatieteet 20, kirjallisuus 19, romaaninen filologia 15, psykologia 58, valtio-oppi 11 ja viestintätieteet 41.

Osassa pilottioppiaineista 2 tunnin opetuskerrat pidettiin peräkkäisillä viikoilla, toisissa ensimmäisen ja toisen tunnin väliin jätettiin muutaman viikon tauko. Toteuttamistapa sovittiin yhdessä kandidaattiryhmien ohjaajien kanssa.

Alun perin suunnitelmissa oli kysellä myös kandidaattiseminaariryhmien vetäjiltä kokemuksia ja näkemyksiä tiedonhankinnan koulutuksesta kullakin tieteenalalla. Varsin pian kuitenkin selvisi, ettei monessakaan oppiaineessa ryhmien vetäjiä saada mukaan opetukseen. Lopulta vain romaanisessa filologiassa seminaarien ohjaajat osallistuivat koulutukseen.

3.3.2 Opiskelijapalaute

Kyselimme pilottiopetukseen osallistuneilta opiskelijoilta palautetta opetuksesta (lomake liitteenä 2). Kaikkiaan saimme 108 vastausta, jotka jakautuivat eri oppiaineiden välille seuraavasti:

Etnologiatieteet: 15 vastausta
 Kirjallisuus: 16 vastausta
 Psykologia: 36 vastausta
 Romaaninen filologia: 9 vastausta
 Valtio-oppi: 8 vastausta
 Viestintätieteet: 24 vastausta

Kandidaattiseminaarivaiheen opetukseen osallistuneista opiskelijoista 7 (6,5%) oli ensimmäisen vuoden opiskelijoita, 34 (31,5%) toisen vuoden opiskelijoita, 46 (42,6%) kolmannen vuoden opiskelijoita ja 18 (16,7%) neljännen tai viidennen vuoden opiskelijoita. Lisäksi valtio-opin ryhmässä oli kaksi kuudennen vuoden opiskelijaa. Yksi opiskelija ei vastannut kysymykseen.

Opetusta edeltäviä tiedonhankintataitojaan opiskelijat kuvailivat pääasiassa keskinkertaisiksi (60 vastausta, 55,6%) tai heikoiksi (36 vastausta, 33,3%). 10 (9,3%) opiskelijaa luonnehti tiedonhankintataitojaan hyväksi ja yksi opiskelija erinomaisiksi – tosin huomautuksella ”näin siis luulin”. Yksi opiskelija ei vastannut kysymykseen.

Pilottiopetuksen voidaan katsoa onnistuneen kohtalaisen hyvin, sillä kysymykseen ”Vastasiko opetuksen rakenne ja sisältö tarpeitasi?” kaikkiaan 95 opiskelijaa (88%) vastasi myöntävästi. Vain 13 (12%) olisi kaivannut jotakin lisää tai opetus ei muuten vastannut tarpeita. Muutama opiskelija oli jo käynyt vastaavanlaisen koulutuksen. Muuten tyytymättömät kaipasivat lähinnä enemmän tehtäviä, enemmän oppitunteja ja henkilökohtaista ohjausta. Eräs opiskelija ei vastannut myöntävästi eikä kieltävästi, sillä ”tämä asia selviää vasta kurssin jälkeen kun lähtee itse hakemaan tietoa”. Yksi vastaaja olisi kaivannut enemmän tietoa myös kaupunginkirjastosta.

Opiskelijat katsoivat oppineensa neljän oppitunnin aikana ’paljon’ (44 vastausta, 40,7%) tai ’kohtalaisesti’ (44 vastausta, 40,7%). ’Erittäin paljon’ oppia katsoi saaneensa kaikkiaan 14 (13%) opiskelijaa. ’Vähän’ oppimiskokemuksia sai 6 (5,5%) opiskelijaa. Kukaan ei tunnustanut jääneensä kokonaan ilman oppia.¹

Omasta mielestään ’erittäin paljon’ oppineiden vastauksissa korostui kontrasti opetusta edeltävään tilanteeseen: vastauksissa hämmästeltiin sitä, miten paljon olikaan asioita, joista ei aikaisemmin tiennyt juuri mitään. Osin tietämättömyys pantiin omaksi syyksi, sillä moni tunnustikin, ettei tiedonhakuun liittyviä asioita ole tullut itsekseen opeteltua.

¹ Yksi vastaaja oli vastannut kysymykseen sekä ’paljon’ että ’kohtalaisesti’. Vastaus on laskettu mukaan ’paljon’ oppineiden kategoriaan.

"opin erittäin paljon, koska aiemmin en tiennyt näistä mahdollisuuksista"

"opin erittäin paljon, koska olen tähän saakka yrittänyt etsiä tietoa Googlesta enkä ole yleensä löytänyt mitään tarpeellista. Nyt osaan etsiä artikkeleita Arton ja Nelliin kautta"

"opin erittäin paljon, koska en tiennyt esim. asiasanoista mitään puhumattakaan siitä, mistä niitä saa selville. Opetus oli erinomaisen selkeää"

"opin erittäin paljon, koska en ollut aikaisemmin käyttänyt Nelli-portaalia enkä muutakaan tiedonhakupalvelua jolla olisin löytänyt elektronisia aineistoja/lehtiä (paitsi Googlen kautta maksullisia)"

"opin erittäin paljon, koska itsenäisesti en ollut aikaisemmin jaksanut perehtyä näin kattavasti kaikkiin tiedonhankintamahdollisuuksiin"

"opin erittäin paljon, koska tästä eteenpäin osaan kehittyä asiassa itse"

Samantyyppisiä vastauksia tuli esille myös 'paljon' oppineiden palautelomakkeissa. Myös opetuksen ajankohtaisuus korostui: opetus koettiin tarpeelliseksi nimenomaan tässä opintojen vaiheessa, kun oikeasti oli tarve etsiä aineistoa omaan opinnäytetyöhön.

"opin paljon, koska en ole aikaisemmin tarvinnut tämän tyyppistä tiedonhakua ja opetus oli selkeää"

"opin paljon, koska kurssi lisäsi ja täydensi tietoja ja taitoja"

"opin paljon, koska asiat olivat ajankohtaisia ja tärkeitä oman työn kannalta"

"opin paljon, koska en osannut aikaisemmin hakea kuin kirjastosta"

"opin paljon, koska en osannut yhtään mitään ennen koulutusta"

"opin paljon, opetus oli hyvin selkeää ja perustavaa. Kuitenkaan ihan kaikkea ei saanut irti, koska tietoa tuli niin paljon ja tiedonhaku on tähän mennessä ollut aika vierasta"

"opin paljon, koska aiemmin en osannut käyttää tietokantoja tehokkaasti enkä kohdistaa hakuja oikein"

"opin paljon, koska en ennen paljoa tiennyt, mutta paremminkin olisin oppinut jos olisin keskittynyt enemmän"

"opin paljon, koska hakusivut olivat ennestään vieraita. Vieläkin jäi jonkinlainen avuttomuus, että mistä sen artikkelin oikeasti saa käsiinsä"

Kohtalaisesti oppineiden vastauksissa korostuivat "nippelitiedon" paljous sekä pelko siitä, muistaako asioita jatkossa. Tässä ryhmässä selkeästi olisi kaivattu enemmän oppitunteja, jolloin opetuksessa olisi voitu edetä hitaammin ja käyttää aikaa enemmän myös harjoituksiin. Osa tunnusti myös suoraan, ettei omiin vahvuuksiin kuulu "tietokoneella leikkiminen". Mukana oli myös opiskelijoita, joiden oli vaikea motivoitua opetukseen siitä syystä, ettei heidän mielestään tiedonhaku ollut heille vielä ajankohtaista. Vaikka mukana oli kandidaattiseminaarien opiskelijoita, osalla ei ollut omasta aiheesta kovinkaan täsmentynyttä käsitystä.

"opin kohtalaisesti, koska tietokoneella leikkiminen ei ole koskaan ollut leipälajini. Paljon tietoa siis meni ohi korvien, mutta paljon jäi käteenkin"

"opin kohtalaisesti, koska itse hakutilanteessa oli hankala muistaa aikaisemmin annettuja ohjeita. Täytyisi pitää ohjeet kirjallisena mukana, kunnes "homma on hallinnassa"

"opin kohtalaisesti, koska olen ollut samankaltaisissa opetuksissa ennen"

"opin kohtalaisesti, koska tietotulva oli niin massiivista. Olisi ollut hyväksi olla joka tietokannalle tämä pari tuntia aikaa. Vähän ehkä liian vauhdikkaasti etenimme"

"opin kohtalaisesti, koska aina ei vain jaksanut seurata, olin väsynyt, opetuksessa ei mitään vikaa"

"opin kohtalaisesti, koska oppiminen vaatii useita harjoituskertoja myös itsekseen ilman ohjeita"

"opin kohtalaisesti, koska tiedonhaku ei ajankohtainen vaikka kandityö tekeillä"

"opin kohtalaisesti, koska tahti oli liian kiivas, aihe oli kiinnostava"

"opin kohtalaisesti, koska kurssilla käytiin läpi todella hyödyllistä asiaa. Asiaa käytiin kuitenkin paljon lyhyessä ajassa ja kun käytettiin montaa samantapaista järjestelmää, oppi sekoittuu helposti"

Osa 'vähän' oppineista otti syyn omalle kontolleen: keskittymiskyky ei yksinkertaisesti ollut parasta mahdollista tasoa. Vähän oppineidenkin joukossa kaihattiin lisää sekä aikaa että omaehtoista harjoittelua. Muutamalle vastaajalle opetetut asiat tuntuivat olevan jo tuttuja.

"opin vähän, koska olin poissa toisen tunnin ja unessa ensimmäisen luennon"

"opin vähän, koska en ehtinyt juuri jäädä kokeilemaan luennon jälkeen. Olisi hyvä, jos koulutuksessa olisi jätetty pitempikin aika omille hauille ja ohjaaja olisi paikalla, jolloin voisi kysyä"

"opin vähän, koska käsitelimme paljon asioita lyhyessä ajassa, enkä ehtinyt sisäistää asioita. Olisin tarvinnut enemmän harjoitusta ja ohjausta itsenäiseen tiedonhakuun. Opettajan perässä seuraamalla ei opi juuri mitään"

"opin vähän, koska pääosin kertausta"

"opin vähän, koska ei paljon oppimista, tiedot löytyvät netistä. Hyötyä oli kuulla, mistä saa mitään tietoa"

Kaikkiaan 99 (91,6%) vastaajaa oli sitä mieltä, että kurssista on hyötyä opinnoissa. 7 (8,3%)² vastaajaa oli epäilevällä kannalla (vastausvaihtoehto 'vaikea sanoa, koska...'). Syynä lähes kaikilla oli se, että heillä ei ollut tarkalleen vielä käsitystä, miten paljon ja millaista aineistoa he jatkossa tulevat tarvitsemaan. Jotkut epäilivät myös omaa kykyään muistaa ja osata opetettuja asioita jatkossa.

Vastauksissa näkyy selkeästi ymmärrys siitä, että tiedonhaku on oleellinen osa akateemisia taitoja. Opetuksesta katsottiin olevan hyötyä jatkossa, koska

"tiedonhaku on osa tutkimisen menestystä"

"nykypäivänä pelkkä kirjastossa "hengailu" ei riitä, vaan pitää osata hyödyntää ympäri maailman tehtyjä tutkimuksia"

"tiedonhaku on tärkeä taito muulloinkin kuin vain esim. kandin/gradun tekemisessä"

"se avasi paljon enemmän mahdollisuuksia tiedonhakuun ja aineiston saantiin ilman kaukolainausta"

"tiedonhakutaitoja tarvitaan opintojen edistymiseen"

"prosemma ja gradu täytyy tehdä"

Opetuksen laajuutta (2 x 2 tuntia) pidettiin pääosin riittävänä. Vastaajista kaikkiaan 77 (71,3%) oli tyytyväinen opetuspaketin laajuuteen. 28 (25,9%) vastaajaa oli sitä mieltä, että opetusta tulisi olla enemmän - muutama toivoi jopa päivän mittaista opetuskokonaisuutta. Myös kyllä ja ei -vastauksia saatiin kolme kap-

² Kaksi vastaajaa oli vastannut sekä 'kyllä' että 'vaikea sanoa'. Nämä vastaukset on laskettu mukaan 'vaikea sanoa' -kategorian prosenttiosuuteen.

paletta: eräässä vastauksessa todettiin, että tietosisällön osalta kurssi oli riittävä, ajallisesti ei.

Opetus myös haluttiin pitää kandidaatti- ja graduseminaariin integroituna. Kaikkiaan 89 (82,4%) vastaajan mielestä paras motivaatio oppimiseen saadaan aikaan nimenomaan seminaarien yhteydessä. 14 (13,0%) opiskelijaa toivoi, että opetusta olisi tarjolla myös aikaisemmin – ainakin niille, jotka sitä haluavat. Neljä vastaajaa olisi halunnut opetuksen sekä integroituna että erillisenä opetuksena. Opetuksen ajankohdasta esitettiin erilaisia vaihtoehtoja ja näkemyksiä:

”olla erillisenä [opintokokonaisuutena], koska tiedonhaku kuitenkin on tärkeä taito jo aiemmin”

”olla osana seminaareja, mutta ehkä myös suppeampana aiemmin, esim. kirjastoinfossa voisi olla muutama hieman vaikeampi seikka”

”voisi olla jo ennen kandiseminaaria ja laajempina kurssina”

”tässä vaiheessa erittäin hyvä, jaksaa kiinnostua kun nyt oikeasti näitä taitoja tarvitsee”

”osana [seminaareja], koska tulee varmemmin osallistuttua”

”osana [seminaareja], koska asiat uppoavat paremmin päähän, kun on tietty aihe, josta ihan oikeasti haluaa etsiä tietoa”

”molemmat, koska olisi hyvä olla myös erillisenä opetuksena, jos joku haluaa tutustua ennen kandiseminaaria”

Myös opetuksen pakollisuuteen otettiin selkeästi kantaa: 88 (81%) vastaajan mielestä opetus kuuluisi olla pakollinen kaikille opiskelijoille. 16 (15%) opiskelijaa kannatti vapaaehtoisuutta, lähinnä perusteena vaikutti olevan se, että ”pakollisuus ei kuulu yliopistoon”.

Opetuksen toteuttaminen kokonaan verkko-opetuksena ei saanut kovinkaan paljon kannatusta: vain 13 (12%) vastaajaa oli sitä mieltä, että koko kurssin voisi toteuttaa verkossa. 49 (45,4%) vastaajaa haluaa edelleenkin saada tiedonhankinnan opetuksen pelkästään lähiopetuksena. 46 (42,6%) vastaajan mielestä kurssin voisi toteuttaa osittain verkko-opetuksena. Moni opetukseen osallistunut kokee tiedonhankinnan sen verran monimutkaiseksi ja vaikeasti hahmotettavaksi asiaksi, että haluaa opetukseen läsnä olevan opettajan välittömän tuen: ”helpompi seurata livenä ja esittää kysymyksiä”.

Asian monimutkaisuudesta huolimatta sängen moni opetukseen osallistunut uskoo selviävänsä jatkossa tiedonhausta itsenäisesti. Kaikkiaan 50 (49,5%)³ vastaajaa uskoo itseensä jatkossa, osa tosin pienin varauksin:

[Selviän jatkossa:]

”itsenäisesti, mutta on hyvä, että on joku mistä voisi kysyä jossain tilanteessa”

”itsenäisesti, koska opetus oli havainnollista ja perusteellista ja oheismateriaalin avulla voi palata asiaan”

”itsenäisesti, mutta aina on jotakin, mitä ei tiedä”

”itsenäisesti, koska luulen, että jos vain sinnikkäästi opettelen hakukoneiden käyttöä, myös opin sen”

”itsenäisesti tai ainakin kaverin kanssa yhdessä ”

³ Kolme vastaajaa valitsi vaihtoehdot ’itsenäisesti’ ja ’tarvitsen lisäohjausta’, kolme ’tarvitsen lisäohjausta’ ja ’vaikea sanoa’ ja yksi ’itsenäisesti’ ja ’vaikea sanoa’. Nämä vastaukset on jätetty pois prosenttiosuuksia laskettaessa.

"itsenäisesti, koska voin tarvittaessa tarkistaa ja hakea ohjeita tiedonhakuun kurssin www-sivuilta. Itse asiassa kontaktiopetus/harjoitukset ovat mielestäni melko tarpeettomia, koska näissä esille tulleet asiat voisinkin käydä läpi www-sivuilta itsenäisesti"

"itsenäisesti, myös kirjaston sivuilta löytyy hyvin tietoa"

22 (20,4%) vastaajaa arveli tarvitsevänsä lisäohjausta, ainakin jossakin vaiheessa:

"tarvitsen lisäohjausta, koska graduvaiheessa nämä taidot tuskin riittävät kattamaan tiedontarvetta. Mutta eiköhän cumutyö vielä onnistu näillä tiedoilla"

"tarvitsen lisäohjausta, koska osa kurssilla käytetyistä palveluista oli niin hankalia löytää, että ne hukkuu mielestä"

"tarvitsen lisäohjausta, koska tietokantoja on niin paljon ja ovat erilaisia"

"tarvitsen lisäohjausta, koska haluan aina kysyä ohjeistusta kun etsin haluamaani"

"tarvitsen lisäohjausta, koska asiat unohtuu ja olen huono koneiden kanssa"

"tarvitsen lisäohjausta, koska monta kysymystä ja ongelmaa on vielä tuleva eteeni"

"tarvitsen lisäohjausta, koska unohdus on osa muistia, ehkä graduvaiheessa uusiksi"

28 (25,9%) vastaajaa ei vielä tässä vaiheessa osannut sanoa, tarvitseeko jatkossa apua vai ei:

"vaikea sanoa, oma aihe ei ole vielä 100-prosenttisesti selvillä, mutta nyt ainakin tiedän, että kirjastolla on joku henkilö, jonka tehtävä on auttaa tiedon hankinnassa, joku jonka puoleen kääntyä jos ongelmia ilmenee"

"vaikea sanoa, koska parissa tunnissa ei ehtinyt kaikkea sisäistää, mutta jokin käsitys nyt kuitenkin on"

"vaikea sanoa, koska en ole aivan varma, käsitinkö kaiken oikein koska kurssi oli hyvin nopea, mutta voi olla että katsoessani niitä ajan kanssa, osaan kyllä"

"vaikea sanoa, koska vaikeinta on hakusanavalinta eikä niinkään tekninen puoli"

"vaikea sanoa, koska en ole vielä päässyt kokeilemaan. Koen helpommaksi kysymisen ja neuvojen saamisen kuin itse kokeilemisen. Odotettavissa hammastenkiristelyä ja toivottavasti onnistumisia"

"vaikea sanoa, koska yleensä oppii parhaiten kun itse tekee ja kokeilee, täällä siihen ei aina jäänyt aikaa. Nyt sitten on itse kokeiltava kun oikeasti tarvitsisi tietoa. Saa nähdä avautuuko systeemit sitten ja tulee tutuksi, vai meneekö vain hermot"

Kysyimme myös, mistä aihepiireistä opiskelijat haluaisivat lisätietoa. Esittämämme aihealueet saivat kannatusta seuraavasti (vastausten lukumäärä):

ulkomaiset tietokannat 40

elektroniset lehdet 32

Refworks-viitteidenhallintajärjestelmä 30

elektroniset kirjat 27

Internet-tiedonhaku⁴ 26

tekijänoikeuskysymykset 16

21 vastaajaa ei kokenut kaipaavansa lisätietoa. 6 ei vastannut kysymykseen ja kaksi opiskelijaa ei osannut sanoa.

⁴ Internet-tiedonhaulla tarkoitettiin erilaisiin hakukoneisiin tutustumista ja käytännön tietoa tiedonhausta Internetissä.

Palautteen perusteella voi todeta pilottiopetukseen osallistuneiden opiskelijoiden olleen opetukseen varsin tyytyväisiä: yhdestäkään palautelomakkeesta ei löytynyt kovin negatiivista palautetta. Nekin, jotka eivät henkilökohtaisista syistä jaksaneet motivoitua, tunnustivat asian tarpeellisuuden yleisellä tasolla. Yksimielisyys vallitsi etenkin tiedonhankinnan opetuksen tarpeellisuudesta. Pyysimme myös vapaita kommentteja ja kehittämisehdotuksia, ja niitä saimmekin runsaasti. Kehittämisehdotuksissakin palattiin ajan niukkuuteen, opetetavan asian laajuuteen ja monimutkaisuuteen sekä henkilökohtaisempaan ohjaukseen:

"Hyvältä peruspaketilta vaikuttaa!"

"Ehkä aikaa voisi varata edes pari tuntia lisää, tietomäärä on niin suuri"

"Voisi sisältää myös tietoa siitä, mitä aineistoa kirjastosta löytyy fyysisesti ja kuinka etsiä/löytää esim. eri osastojen pikainen läpikäynti vaikka kartan avulla"

"Vastaava kurssi pakolliseksi kaikille, aiemminkin tämmöistä olisi varmaan tarvittu"

"Esimerkkinä voisi käyttää enemmän opiskelijoiden omia tutkimusaiheita, jotta tiedonhausta saisi konkreettisemmän käsityksen"

"Ehkä selkeämpi kuvaus perusjärjestelmästä kiireettömästi eli että mitkä kaikki tilataan kirjastoon ja miten liittyvät toisiinsa esim. kaaviona. MOT-sanakirjojen maininta voisi olla tutkielmavaiheessa hyvä maininta, vaikkei aiheeseen kuulu, silti hyödyllinen. Kaiken kaikkiaan hyvä esittely, vauhti nopea paikoin ja paikoin hidas, tosi hankala tilanne kun eri nopeudet. Kaiken kaikkiaan olin tyytyväinen"

"Tiedonhankintakoulutuksen voisi linkittää myös hum. tdk:n atk-peruskurssiin ainakin esittelynä, kirjaston koulutuksen tarkoitusta en ole ymmärtänyt (ennen kuin nyt) "

"No tämä oli kyllä järjestetty sen verran hyvin, että en tiedä, miten tätä enää voisi kehittää. Ehkä voisi lisätä mahdollisuuksia henk. koht. ohjaukseen eli etsittäisiin aineistoja kunkin omaa tutkimuskohdetta ajatellen"

"Tietoa oli paljon ja se oli tosi hyödyllistä!"

"Voisi miettiä jonkinlaisia "teematunteja", tietokanta per kokoontumiskerta pitäisi asiat selvempänä"

"Tätä vois kyllä, nyt kun miettii, olla enemmänkin. Toivottavasti sitten graduvaiheessa"

"Tiedonhaun oppiminen on omasta halusta kiinni, joten ei voi kuin kertoa ja toivoa, että ihmiset kuuntelevat"

"Voisi olla yksi päivä varattuna (tai useampiakin) omien artikkelien hakuun ja joku asian tuntija olisi silloin paikalla. Tämä siksi, koska tietokoneluokat ovat yliopistolla kovin täynnä, eikä tiedonhakuun löydy tarpeeksi aikaa, koska luokissa on usein jotain luentoja tms."

"Minusta kursseja pitäisi olla aina menossa sillä tavalla, että jos joku tuntee tarvetta ohjaukseen ja lisäinformaatioon, niin kurssille vaan. Ihmiset kuitenkin tekevät kandeja ja graduja eriaikaisesti ja tahtisesti"

"Selkeämmin mitä tehdään, jos full tekstiä ei tule helposti näkyviin"

"Hyvä ja tiivis tietopaketti jo nyt!"

"Koulutukseen tullessa kaikilla pitäisi olla oma aihe tiedossa. Edessä näytettäisiin pikaisesti esimerkki ja kaikki voisivat omalla koneellaan soveltaa sitä itselle tärkeää tietoa etsien. Samalla voisi kysyä varmasti eteen tulevissa ongelmissa ja tiedonhakuprosessi lähtisi käyntiin. Nyt se vain kummittelee mielessä...on vaikeaa mennä kotiin ja yrittää kaikkia jippoja "

"Opetus voitaisiin toteuttaa verkkokurssina ja itsenäisenä opiskeluna "

"Luulen, että opiskelijat ovat tiedonhauntaidoiltaan melko eritasoisia. Tulisi huomioida se opetuksessa: osa on tottunut käyttämään koneita muutenkin, osa ei. Tarvitsisi enemmän henkilökohtaista ohjausta ja selkeät ohjeet paperille"

"Tempo oli aika hidas, ohjaaja olisi voinut tehdä ohjeet hakupalveluista , jotka saisi mukaan"

"Lisää tunteja"

"Tunneilla oltiin ehkä liikaa sopuleita, olisi voinut olla itsenäisempää työskentelyä. Voisi ehkä toimia verkkokurssina?"

"Enemmän aikaa, syvällisempää ja rauhallisempaa käsittelyä, tietokantojen johdonmukaisempaa ja selkeämpää esittelyä. Enemmän opiskelijoiden oman tiedonhankinnan tukemista"

3.3.3 Opettajien kokemuksia

Etnologiatieteet

Informaatikko Marita Jokinen

Otin kesällä yhteyttä vs. amanuenssiin, joka vaikutti heti kiinnostuneelta. Sain häneltä tiedon, ketkä pitävät kandiseminaareja ja seminaarien aikataulut. Etnologian professoriin sain yhteyden, ja hän oli kiinnostunut asiasta. Kulttuuriantropologian professori halusi sähköpostilla lisätietoa. Folkloristiikan professoria en kesällä tavoittanut, koska sijaisuusjärjestelyt olivat auki.

Palasin asiaan syksyllä nyt vakinaisen amanuenssin kautta. Hän vei asian uudelleen professoreille, jotka suhtautuivat kurssiasiaan edelleen myönteisesti. Opiskelijamäärät eivät olleet kuitenkaan selvillä: arviot vaihtelivat 20–30 välillä (laitoksellahan ei ole vielä hyödynnetty Korppia). Aikatauluja mietittäessä heitettiin ajatus, että pitäisin opetuksen yhdelle ryhmälle. Tyrmäsin tuon ajatuksen, koska pidin ryhmää liian suurena, ja esitin kahta ryhmää. Asia hautautui jälleen laitokselle. Ryhdyin syys-lokakuun vaihteessa kyselemään, paljonko opiskelijoita on tullut. Arviot kandiseminaarilaisten määristä olivat tuolloin 10 + 10 + 3 eli kaksi ryhmää olisi riittävä. Tein esityksen kahdelle ryhmälle (2 x 2 tuntia) seminaariaikoja myötäillen. Folkloristit jakautuivat molempiin ryhmiin. Loppujen lopuksi mukana taisi olla yksi folkloristi.

Opetusajat ja osallistujat

ti 7.11. ja 14.11. klo 14-16 B 126 (ensimmäinen ryhmä)

to 9.11 ja 16.11. klo 12–14 B232 (toinen ryhmä)

Osallistujamäärät vaihtelivat hieman eri kerroilla. Opiskelijoiden antama arvio oli, että ensimmäisessä kandiryhmässä kävisi noin 13 opiskelijaa ja toisessa noin 10.

Osallistujamäärät olivat 7.11. 12 opiskelijaa ja 14.11. 12 opiskelijaa, 9.11. 7 opiskelijaa ja 16.11. 5 opiskelijaa. Kukaan opettajista ei osallistunut istuntoihin, vaikka tapasin kummankin ohimennen ennen istuntoja ja toivotin tervetulleeksi.

Tiistain ryhmä oli näistä aktiivisempi, vaikka ensimmäiseen kertaan osui atkeskuksen ongelmakohta, etteivät kaikki opiskelijat saaneet omilla tunnuksillaan koneita auki ja muodostui enemmän pareja.

Opetuksen sisällöstä

Jaoin opetuksen niin, että 1. kerran ohjelmassa olivat JYKDOK, LINDA ja ARTO. Olin haaveillut myös Ebrarysta, mutta se jäi seuraavaan kertaan. Lisäksi kävimme läpi myös sanastoja: VESAA, Kula - Kulttuurin tutkimuksen asiasanastoa (SKS), jota käytetään ARTOSSA. JYKDOKin haussakin tuntui olevan paikkaamisen varaa esim. yhdistelmähaun käytössä. Annoin mahdollisuuden harjoitella ja kysellä aina kunkin tietokannan jälkeen.

Toiseen kertaan tulivat NELLIn aineistonvalinta ja lehtivalinta, Ebrary, Ebsco Academic Search Elite ja JSTOR. Kukaan ei ollut kuullutkaan esim. Ebrarysta, mutta sekin kyllä kiinnosti ja oli hyödyllinen usealle.

Etnologiatieteiden ongelma on se, ettei meillä ole sille ”ykköstietokantaa” kuten esim. Sociological Abstracts sosiologialle. Folkloristiikkaa palvelee MLA, mutta muilla sektoreilla aiheet ovat kovin moninaisia ja osin monitieteisiä. Jollakin oli esim. Suomen pulavuosia koskeva historiaan vivahtava aihe, johon ei hirveästi kannata ulkomaista aineistoa etsiä. Pahin oli ulkomaalaisen opiskelijan Tsekinmaan kekrin aikaan liittyvä aihe (kun eläimiä ei voinut pitää talven yli ne teurastettiin kekrin ajan juhlassa). Opiskelijalla oli englanninkielinen termi hyvin hallussa, mutta se vei tietokannoissamme amerikkalaisiin lähteisiin. Opiskelija oli ollut itse hyvin aktiivinen ja ottanut yhteyttä oman maansa alan tutkimuslaitoksiin (Tsekinmaahan). Aihe oli haastava eikä kyllä ratkennut kovin hyvin, vaikka kaikki keksimäni luettelot katsottiin. Eräs vinkki oli katsoa painettua International bibliography of Social Sciences Antropologian osuutta, jota meillä on pitkä rivi (Ls Bibl 18). En ole tavannut opiskelijaa kurssin jälkeen. Aion kyllä myöhemmin kysyä, miten homma etenee.

Opiskelijat kyselivät aika ahkerasti neuvoja kuinka toimia ja kiertelin heidän luonaan muutoinkin, kun he harjoittelivat.

Opetusmateriaalista

Apuna käytin Etnologian tiedonhankinnan sivua, Nelliä sekä kahta monistetta, joissa oli hakuesimerkkejä. Noita monisteita olen kehittänyt jo aiempaa opetusta esim. graduklinikkoja varten. Osa näytti tekevän ahkerasti muistiinpanoja.

Yleistä

Tämänmittainen kahteen kertaan ositettu (mikroluokka)opetus tuntui hyvältä ratkaisulta. Jopa JYKDOKista tuntuu olevan opeteltavaa juuri aiheenmukaisesti haussa. Kahteen tuntiin puristettuna joutuu perusasiasta eli JYKDOKista karsimaan. Ajoitus seminaarivaiheeseen on järkevä ratkaisu. Omat aiheet innostavat etsintään.

Etnologiassa on ollut useita vuosia väliä, kun kandidivaiheen opetusta on ollut. Tätä ennen se oli liitetty viestintäseminariin (3 t), mutta tuo seminaari poistettiin jokin vuosi sitten erillisenä, enkä päässyt kiinni seminareihin. Tämä näkyy graduklinikoilla, jossa joutuu antamaan osalle aika perusopetustakin.

Kirjallisuus

Informaatikko Nina Kivinen

Yhteistyö laitoksen kanssa lähti hyvin käyntiin, sain heti sovittua oikeiden ihmisten kanssa, että hanke toteutetaan heidän laitoksellaan. Korpissa olevaan proseminaariohjelmaan oli laitettu laitoksen taholta maininta, että seminaarin metodiopintojen vaiheessa kirjasto tarjoaa tiedonhankinnan koulutusta 2 x 2 tuntia. Käytännössä ryhmä jakaantui kahteen, noin 10 oppilaan ryhmään.

Ensimmäisillä opetuskerroilla laatimani tuntisuunnitelma toimi hyvin molempien ryhmien kohdalla. Aiemmat kirjallisuuden ja muiden tieteenalojen opiskelijoille pitämäni koulutukset olivat antaneet pohjaa suunnittelulle. Aloitin JYK:n kotisivujen perusasioilla kuten kirjallisuudentutkimuksen verkkokurssin ja tiedonhakusivujen lyhyellä esittelyllä. JYKDOKin osalta esittelin asiasanahaun ja sanahaun välisen eron. Kukaan ei kysyttäessä kertonut tietävänsä, mitä eroa hakutavoilla on, ja kukaan ei ollut koskaan käyttänyt YSAA:ta tai sen verkkoversiota.

Yhdistelmähaun osalta oli vastaava tilanne, ainoastaan pari opiskelijaa oli sitä käyttänyt. Sain välitöntä palautetta, jossa opiskelijat kertoivat tehneensä itse hakuja aiemmin "väärällä tavalla". Lopuksi näytin NELLiä ja jaoin kotitehtäväksi seuraavaa kertaa varten Nelli-aiheisia kysymyksiä, jotka olivat kirjallisuuden opiskelijoiden tiedontarpeisiin rakennettuja. NELLiä oli molemmissa ryhmissä käyttänyt entuudestaan vain pari opiskelijaa. Tehtävät olin rakentanut siten, että voisin niiden avulla selventää opiskelijoille NELLIn ideaa reittinä erilaisiin elektronisiin aineistoihin.

Toisella opetuskerralla huomasin ensimmäisen ryhmän kanssa, että kahdessa viikossa asiat olivat unohtuneet ja tehtävät jääneet suurelta osin tekemättä. Nelliin esittely hämmensi tilannetta entisestään. Opiskelijat kyselivät aktiivisesti asioista kuten "Näkyvätkö elektroniset lehdet ja kirjat JYKDOKissa tai kirjaston kotisivuilla?" "Miksi pitäisi käyttää NELLiä?" "Näkyvätkö Ebraryn kirjat NELLiissä." Huomasin, että olin edennyt liian nopeasti NELLIn hakuominaisuuksiin, koska NELLIn idea ja erilaisten tietokantojen erot eivät olleet opiskelijoille selviä. Eteneminen kohti tieteenalakohtaisia tietokantoja pysähtyikin itse NELLiin. Olin tietysti kertonut NELLIn idean, mutta kuten yhdessä palautteessa toivottiin, niin kirjaston tarjoaman aineiston voisi esittää selkeämmin esim. kaavioita apuna käyttäen. Tämä oli hyvä pysäytys ohjaajalle. Ajattelen asian kuitenkin niin, että vuorovaikutussuhteen luominen opiskelijoiden kanssa oli onnistunut. Varmasti kaikkina muinakin opetuskertoinani ryhmästä riippumatta nämä samat kysymykset pyörivät ainakin jonkun opiskelijan mielessä, mutta niitä ei ole aiemmin tuotu näin hyvin esille. Nyt sain itse opetuksen siitä, että kirjaston elektroninen aineisto ja erilaiset tietokantatyypit ovat jo käsitteinä opiskelijoille vieraita. Toisen ryhmän kanssa muokkasinkin tuntisuunnitelmaa huomioimaan enemmän juuri tätä seikkaa ja tunsinkin pedagogisesti onnistuvani paremmin viimeisellä opetuskerralla.

Mitä itse tekisin toisin?

Kurssin kesto (2 x 2 tuntia) oli selkeästi liian vähän tällä kertaa opettamalleni asialle. Vaikka paperilla aiheet: JYKDOK, LINDA, ARTO, Ebrary ja MLA eivät kuulosta ehkä kovin valtavalta määrältä tietoa, niin käytäntö puhuu muuta. Opiskelijat eivät olleet juuri perehtyneet tiedonhakuun tai kirjaston käyttöön ennen kurssia. Näin ollen myös tiedonhaun opetus lähti aivan alkeista ja tietokantojen opastuksen lisäksi täytyi selvittää sanojen katkaisut, asiasanastojen käyttö, Boolean lausekkeet, Googlen ja kirjastoaineistojen ero.

Myös kirjaston fyysisten kokoelmien sijainneista kaivattiin palautteen mukaan lisää tietoa ja tunnilla kysyttiin paljon myös ns. lainauskäytänteisiin liittyviä asioita. Lisäksi opiskelijat olisivat selvästi kaivanneet lisää tietoa tekijänoikeuksista ja viittauskäytännöistä.

Tehtävien teko täytyisi liittää ehdottomasti osaksi tuntia ja ne täytyisi tehdä valvotusti. Näin ne tulisivat oikeasti tehtyä ja sisäistettyä. Enää en jakaisi ns. kotitehtäviä kurssista. Yksi idea olisi, jos opetuksen kesto pysyisi ajallisesti samana, teettä opiskelijoilla ennen kurssia pakollinen etätö. Sen voisi rakentaa esimerkiksi niin, että kaikkien pitäisi käydä lävitse kirjallisuuden verkkokurssi ja palauttaa sen pohjalta rakennetut tehtävät ohjaajalle. Näin tulisi kontrolloitua se, että kaikki oikeasti tutustuisivat tiedonhakuun ennen varsinaista opetusta. Itsenäisten kysymysten ei kuitenkaan pitäisi vielä tässä vaiheessa olla liian vaikeita, vaan koettaa soveltaa ne mahdollisimman hyvin vastaamaan verkkokurssia, jotta tehtävien ratkaisut löytyisivät helposti kurssin läpikäymällä.

Psykologia

Informaatikko Tuija Oksman

Psykologian laitoksen pedagoginen johtaja otti keväällä minuun yhteyttä syksyn kandiseminaarien merkeissä. Seminaarien vetäjät suunnittelivat syksyn kandiseminaarien ohjelmaa ja olivat miettineet muutamia asioita, joita voitaisiin opettaa kandiseminaarilaisille yhteisenä luento-opetuksena: tieteellinen kirjoittaminen, word, tutkimuksen etiikka, tiedonhankinta. Sattumalta yhteydenotto tapahtui juuri samaan aikaan, jolloin kirjastossa mietimme, mitä laitoksia pyydettäisiin pilottihankkeeseen mukaan. Neuvottelin asiasta psykologian laitoksen sekä esimieheni kanssa ja sovimme, että psykologian laitos tulee mukaan kokeiluun.

Alkusyksystä osallistujamäärä tarkentui 58 opiskelijaksi. Päätettiin, että opetus järjestetään neljässä ryhmässä á 2x2 tuntia loka-marraskuussa, paikkana kirjaston luentosali (B232), ilmoittautuminen Korpissa. Kuvailin kurssin sisällön Korppiin seuraavasti: "Tiedonhankintakurssilla perehdytään psykologian tärkeimpiin tietokantoihin, elektronisiin lehtiin ja muihin verkkoaineistoihin sekä harjoitellaan tiedonhakua omasta tutkielma-aiheesta".

Kurssin sisältö oli seuraava:

1. oppitunti

- Tiedonhausta ja tiedonlähteistä
- Hakusanat, asiasanastot ja tesauroukset: esimerkkinä VESA
- Kirjat: JYKDOKin yhdistelmähaku, Ebrary, (LINDA)
- Lehdet: JYKDOK, Nelli
- Kotimaiset artikkelit: Arto

2. oppitunti

- Kansainväliset artikkelit:
  - o Tiedonhakuportaali Nelli
  - o Tieteenalakohtainen tietokanta PsycINFO tesauroksineen
- Apuneuvoja:
  - o RefWorks – apuväline lähteiden kokoamiseen ja lähdeluetteloiden muokkaukseen.
  - o Lisätietoa ja kertausta
    - [Psykologian tiedonhankinnan sivut](#)
    - [Psykologian tiedonhankinnan verkkokurssi](#)

Jaoin oppimateriaalit: tiivistelmäkopiot powereista, Nelli-ohje, PsycINFO-pikaohje.

Molemmilla kerroilla keskityttiin psykologian kannalta tärkeimpiin tietokantoihin ja aihehakuun: miten haen tietoa tarvitsemastani aiheesta. Punaisena lankana oli esimerkkihaku ”tunteiden vaikutus oppimiseen”. Pohdimme, missä tilanteessa mitään hakupalvelua kannattaa käyttää. Tarkastelimme eri tietokantojen hakutuloksia ja mahdollisuuksia viitteiden jatkokäsittelyä ja tallennusta varten sekä tutustuimme RefWorks-viitteidenhallintaohjelmaan. Perehdyimme siihen, miten julkaisun tai artikkelin saa luettavaksi. Korostin, että eri tietokannoissa on samantapaisia ominaisuuksia eikä kannata opetella ulkoa ruudun nappuloita vaan ennemminkin pitää ymmärtää, minkälaisia ominaisuuksia palveluissa on, jolloin ominaisuudet ja tarvittavat nappulat on helppo löytää vieraammankin näköisestä ruudusta.

Tutustuimme myös kirjaston www-sivujen tarjoamaan tietoon: tietoa koelmista, opinnäytteistä, verkkokirjoista yms. Psykologian tiedonhankinnan sivut ja verkkokurssi tarjoavat mahdollisuuden täydentää ja kerrata tiedonhankinta-asioita. RefWorksiin tutustuminen jäi melko kevyeksi, mutta kerroin kirjaston koulutusohjelman tarjoamasta mahdollisuudesta saada lisäoppia.

Vaikutti siltä, että huolimatta Korpissa annetusta kurssikuvauksesta opiskelijat eivät ehkä etukäteen osanneet ajatella, mitä neljän tunnin tiedonhankintakurssi pitäisi sisällään. Ihan kuin ensimmäinen opiskelijaryhmä olisi ollut ”tiedustelijoita”, koska muut ryhmät käyttäytyivät jo huomattavasti rennommin ja heihin sai paremmin kontaktin. Kaikki ilmoittautuneet tulivat ensimmäiselle oppitunnille, mutta toisella oppitunnilla väkeä oli kahdessa ryhmässä selvästi vähemmän. En tiedä, oliko ajankohta osoittautunut huonoksi vai mikä oli syy. Ne, jotka osallistuivat ja vastasivat palautekyselyyn, antoivat hyvää palautetta ja kokivat kurssin ja saamansa opin tärkeäksi.

Palautteessa monet kaipasivat harjoittelua omasta aiheesta. Kurssi oli laitoksen kanssa pyritty ajoittamaan niin, että kaikilla opiskelijoilla olisi jo oma seminaarityön aihe ja he voisivat harjoitella tiedonhakua omasta aiheestaan. Ensimmäisellä kerralla varasin tähän aikaa, mutta yllättäen selvisi, että useimmilla ei ollut vielä oma aihe tarkentunut. Leikkiharjoitukset eivät mielestäni kandiseminaarivaiheessa enää motivoi, joten toisella kerralla käytin ajan tarkkaan enkä juurikaan varannut aikaa harjoitteluun.

Romaaninen filologia

Kirjastonhoitaja Eila Elomaa

Ranskan kieli valittiin mukaan pilottiin, koska se ei ole aiemmin juurikaan osallistunut kirjaston tiedonhaun opetukseen. Seminaariryhmien ohjaajat tulivat mielellään mukaan, ja kokoontumisajat saatiin sovittua helposti. Ensimmäinen ryhmä kokoontui kirjastossa 7.11.2006 ja 14.11.2006 klo 14–15.30. Ensimmäisellä kerralla opetukseen osallistui seitsemän opiskelijaa, jälkimmäisellä viisi. Ryhmän ohjaaja oli mukana molemmilla kerroilla. Toinen ryhmä kokoontui 9.11.2006 ja 16.11.2006 klo 10–11.45. Ensimmäisellä kerralla opiskelijoita oli kahdeksan, jälkimmäisellä kahdeksan. Ryhmän ohjaaja oli mukana molemmilla kerroilla.

Ranskan kielen opiskelijoita ei ole aiemmin käynyt kirjaston tiedonhaun opetuksessa (ainakaan vuodesta 2002). Siksi oli aiheellista kysyä etukäteen ohjaajien – ja heidän kautta opiskelijoiden – toiveita opetuksesta. Ohjaajilta saamieni vihjeiden mukaan "[...] yksi opiskelija toivoi perustason perehdyttämistä ja kolme jo keskitason perehdyttämistä. Eli voimme lähteä siitä, että opiskelijat hallitsevat kirjaston palvelujen käytön perustason taitoja ja voimme keskittyä hieman kehittyneempiin asioihin." Tasapainoilun tarvetta tiedonhaun opetuksessa kuvastaa puolestaan ohjaajan käsitys, jonka mukaan "Opiskelijat tietävät lähtökohtaisesti aina paljon vähemmän kuin oletamme [...]. Parempi joka tapauksessa asettaa rima liian "alas" kuin päinvastoin."

Ensimmäisellä kokoontumiskerralla kävimme läpi perustiedot kirjaston kokoelmista ja JYKDOKin ja muiden kotimaisten perustietokantojen käytöstä hakutekniikoineen (LINDA, ARTO). Tunnin alussa tekemäni pikahaastattelu osoitti, että monet opiskelijat tuntevat proseminaarin alkaessa kirjaston kokoelmista vain kurssikirjat. Myös JYKDOKin tarjoamat aineiston hakutavat tunnetaan huonosti, ilmeisesti koska niitä ei kurssikirjojen haussa kovin monipuolisesti tarvitse käyttää. Esim. komentohaku on monelle tuntematon. Toisaalta muutamat tutkimusaiheeseensa jo hyvin perehtyneet tiesivät, että kotimaisten tietokantojen sisältämä aineisto ei riitä ja olivat valmiita etsimään aineistoja laajemmalti e-tietokannoista.

Toisella kerralla keskityimme e-tietokantojen aineistoihin (Ebrary, keskeiset kielitieteen ja kirjallisuuden tietokannat). Ranskan, kuten myös saksan, ruotsin ja venäjän kielen opiskelijoille, hyöty e-lehdistä ei ole tässä opintojen vaiheessa yleensä kovin suuri. Aineisto on niissä pääosin englanninkielistä, kun taas opiskelijoille on tärkeää saada kirjallisuutta opiskelemallaan kielellä. Pai-

nettujen kokoelmien ja erityisesti painettujen kausijulkaisujen merkitys opinnoissa on hyvin suuri. Siksi onkin yllättävää, miten huonosti opiskelijat tietävät näiden lähteiden olemassaolosta ja sijainnista kirjastossa. Siinä olisi kirjastolle haastetta, kun sijoitetaan aineistoja kokoelmiin. Toisaalta herää kysymys siitä, kuka perehdyttää opiskelijat oman tieteenalansa keskeisiin lähteisiin: kirjasto vai seminaarin ohjaaja?

Tiedonhaun opetukseen osallistuvien ryhmien ja yksittäisten opiskelijoiden lähtötilanne oli erilainen. Toisella ryhmällä aiheet olivat pääosin jo selvillä, ja päästiin "täsmähakujen" avulla kiinni lähteisiin. Toisessa ryhmässä haut jäivät selkeiden aiheiden puuttuessa yleisemmälle tasolle.

Kaksi kertaa kaksi tuntia -rakenne vaikuttaa tässä opintojen vaiheessa toimivalta ja realistiselta. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla käydään läpi perusasioita kirjastosta, toisella kerralla voidaan opiskelijoista ja ryhmästä riippuen edetä pidemmälle aineistojen tutkimisessa. Normaali, kahden tunnin opetusaikea ei kaikkeen siihen riitä. Neljäkään tuntia ei ole ajallisesti kovin paljon. Sitä vahvistavat ne palautteet, joissa toivottiin, että hakusanan valintaa ja hakukomentoja olisi opetettu enemmän. (Toivomus lienee poikunut hyvästä komento-haun esimerkistä, jonka annoin, ja jonka jälkeen näin monta tyytyväistä ilmettä.). Ajan niukkuus koskee erityisesti ensimmäistä kokoontumiskertaa, johon pitäisi saada mahtumaan perusesittely sekä kirjastosta, kokoelmista ja niiden käytöstä että tiedonhausta. Eräässä palautteessa toivottiin tunnin loppuun esim. puoli tuntia aikaa omien hakujen tekoon. (Juuri kyseisen tunnin lopussa toteutui ensimmäisen kerran proseminaari-ryhmieni kanssa, että loppuun jäi reilusti aikaa tehdä omia hakuja ja saada henkilökohtaista ohjausta!)

Se, että kirjasto näyttää kokonaisuutena olevan opiskelijoille melko tuntematon paikka, viittaa siihen, että kysyntää olisi kirjaston kokoelmien ja niiden käytön perusoppaalle. Nyt tietoa on saatavilla kirjaston www-sivuilla, mutta se on aika pirstaleista. Myös fyysisissä kokoelmaopasteissa tulisi ottaa entistä paremmin huomioon opiskelijoiden pohjatiedot ja tarpeet ("tietävät lähtökohtaisesti aina paljon vähemmän kuin oletamme" /seminaariryhmän ohjaaja).

Valtio-oppi

Informaatikko Irene Ylönen

Opetuksen järjestely yhdessä yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen kanssa ei sujunut täysin ongelmitta. Ilman tarmokasta amanuenssia opetusta ei todennäköisesti olisi koskaan järjestetty. Monien vaiheiden jälkeen saimme kuitenkin sovittua tiedonhankinnan koulutuksen kahdelle kandidaattiseminaariryhmälle.

Seminaariin osallistuneet opiskelijat osoittautuivat olevan hyvin alkuvaiheessa tiedonhaun saralla, siitäkkin huolimatta, että mukana oli muutama 5. ja yksi 6. vuoden opiskelija. Tuttua oli lähinnä Internet-tiedonhaku Googlen avulla, ja sekin hyvin perustasolla (esim. Google Scholaria ei juuri tunnettu). Ylipäänsäkin tiedon hakeminen ensisijaisesti Internetistä tuntuu olevan yhteiskuntatieteissä hyvin suosittua. Tämä tosin johtunee suurelta osin siitä, että kirjaston tarjoamia aineistoja ei tunneta, eikä niitä näin ollen osata edes kaivata. Toisaalta

yhteiskuntatieteilijä voi etsiä netistä tutkimukseensa myös primaarilähdeaineistoa, Googlen käytön hyöty siis voi olla suurempi kuin sekundaarilähteiden (tieteellisten julkaisujen) etsijälle. Kirjaston tarjoamat aineistot tuntuivat joka tapauksessa olevan opiskelijoille valtava yllätys.

2 x 2 tunnin opetuspaketin sisältö oli seuraavanlainen:

I oppitunti

- Internet-tiedonhaku (teemalla: milloin Googlen käyttö kannattaa, milloin ei?)
- tieteellisen tiedonhaun perusteet: hakustrategiat, asiasanat, Boolean operaattorit
- joitakin vinkkejä JYKDOKin käyttöön + samalla periaatteella toimiva LINDA
- ARTO
- mistä löytyvät JY:n opinnäytteet?
- e-kirjakokoelmat

II oppitunti

- NELLI-portaali
- valtio-opin keskeisimmät tietokannat ja lehtipalvelut lyhyesti (keskityimme CSA:n Worldwide Political Science Abstractiin sekä JSTORIin)
- harjoittelua omalla aiheella

Opiskelijat eivät olleet ensimmäiselle tunnilla tullessaan selvästikään kovin motivoituneita: heidät oli "käsketty" opetukseen. Ihmettelipä joku sisään tullessaan, että "onko asia nyt niin vaativaa, että tähän neljä tuntia pitäisi uhrata". Ennakkokäsitykset tiedonhausta olivat jokseenkin negatiivisia, lähinnä sen luultiin olevan Google-hakua. Asenteet selvästi muuttuivat jo ensimmäisen tunnin aikana, ja toiselta tunnilta lähdettyään moni tunnusti valtaosan opetuksesta olleen täysin uutta asiaa.

Jatkossa yhteiskuntatieteiden osalta haasteita luo ennen kaikkea se, miten laitoksen henkilökunta saadaan laajemmin tutustumaan kirjaston tarjoamiin aineistoihin. Tätä kautta tietämys leviäisi myös opiskelijoiden suuntaan parhaiten. Toisena haasteena on se, miten saada yhteys kaikkiin seminaariryhmien vetäjiin. Ainoa mahdollisuus lienee mennä henkilökohtaisesti käymään.

Periaatteellisella tasolla tiedonhaun opetuksen merkitys myönnetään laitoksen henkilökunnan keskuudessa, mutta kuitenkin henkilökunnalla ei näytä olevan selkeää käsitystä siitä, mitä opetus sisältää ja miten se hyödyttää omaa tieteenalaa. Yhteiskuntatieteiden perinne on myös ollut monografiapainotteista, näin ollen tieteelliset aikakausjulkaisut eivät ole niin tuttuja. Se vaikuttaa vielä tänäkin päivänä motivaatioon etsiä tietoa elektronisista lehdistä ja viitetietokannoista.

Asiaan vaikuttaa myös yhteiskuntatieteille tyypillinen kriittisyys: suin päin ja ennakkoluulottomasti ei heittäydytä uusien asioiden pariin – etenkin jos asiaan liittyy "uusia teknisiä sovelluksia". Myöskään verkkolukutaito ei ole yhteiskuntatieteilijöiden parissa niin hyvä kuin joillakin muilla tieteenaloilla, joissa tutkimuk-

sen perinne on erilainen. Erityisesti tämä on nähtävissä filosofian saralla. Filosofian opiskelijoiden tavoittaminen tulee olemaankin erityinen haaste.

Viestintätieteet

Informaatikko Liisa Hughes

Viestintätieteissä pilottiin kuuluvaa opetusta annettiin syksyn aikana kaksi 2-tunnin jaksoa kolmessa aineessa (osallistujamäärät suluissa, 1. + 2. jakso) :

- yhteisöviestintä (10 + 7)
- puheviestintä (15 + 14)
- journalistiikka (16 + 9).

Yhteisöviestinnän opiskelijoilla oli proseminaari jo syksyllä, joten heille kurssi sattui sopivaan aikaan. Puheviestinnässä ja journalistiikassa opetus liitettiin osaksi tutkimusopintoja, proseminaari on vasta keväällä.

Opetuksen sisältö

Kaikilla ryhmillä oli perusosiltaan samanlainen opetussisältö:

1. jakso: tiedonhankinnan prosessi, hakusanojen ideointi, hakulausekkeen muodostaminen, JYKDOK, LINDA, ARTO, NELLI, yhteisöviestinnässä myös Helecon
2. jakso: Ebsco tietokannat (CMMC ym.) ja CSA tietokannat (Communication studies ym.)

Tunneilla tehtävät harjoitukset erosivat sikäli, että yhteisöviestinnässä opiskelijoilla oli jo jonkinlainen oma aihe, kun taas puheviestinnässä ja journalistiikassa opiskelijat tekivät enimmäkseen opettajan antamia harjoitustehtäviä.

Palaute

Ryhmät olivat yllättävän heterogeenisia. Joka ryhmässä oli ainakin muutama sellainen, joille tiedonhaku ja jopa JYKDOK tuntuivat olevan aivan uusia ja outoja asioita. Näillä opiskelijoilla oli myös jonkin verran vaikeuksia tietokoneen kanssa. Toisaalta joka ryhmässä oli myös muutama sellainen opiskelija, jolle tavallisimmat tietokannat ja tiedonhaku niistä oli tuttua. He myös hallitsivat tietokoneen käytön hyvin.

Tästä heterogeenisuudesta tuli se ikuinen ongelma: joka ryhmässä on aina muutama joka ei pysy kärryillä ja muutama joka on pitkästynyt siihen, että jauhetaan tuttua asiaa. Olisi hyvä asia jos kaikkien opiskelijoiden pitäisi käydä esim. kirjaston avoimen koulutuksen JYKDOK- ja NELLI-opetukset. Silloin seminaari- ja graduryhmien opetuksessa voisi keskittyä aiheenmukaiseen tiedonhakuun.

Opiskelijoiden antama palaute osoitti, että tiedonhaun opetusta pidetään tärkeänä, ja harjoituksia halutaan entistä enemmän.

***

Yhteenvedona opettajien kokemuksista voi sanoa sen, mikä kirjastossa on jo pitkään tiedettykin: opetuksen tulee olla aina jossain määrin räätälöityä johtuen oppiaineiden erilaisesta luonteesta. Eri aineiden opiskelijat kaipaavat oppia aina jonkin verran erilaisista asioista, mikä on jatkossakin otettava huomioon.

Myös harjoittelun dilemma on selkeästi nähtävissä. Toisaalta opiskelijat itse kaipaavat aikaa ja mahdollisuutta harjoitteluun oman opinnäytteensä aiheella, mutta monesti käy harjoittelutilanteessa kuitenkin niin, että kukaan ei harjoittele. Lieneekö syynä rimakauhu, väsymys, halu kokeilla itse rauhassa vai tarvitsevatko opiskelijat yksinkertaisesti sulattelu-aikaa kaiken saadun tiedon jälkeen? Valmiiden, omista aiheista irrallisten tehtävienkään antaminen ei motivoi tilanteessa, jossa oma tiedontarve kuitenkin keskittyy oman opinnäytteen ympärille.

Samoin mielenkiintoinen seikka on paperilla jaettavan oheismateriaalin tarve. Paperilla annetut ohjeet tuntuvat edelleen miellyttävän opiskelijoita, vaikka samat asiat olisivat löydettävissä kirjaston Internet-sivuilta. Ehkä paperilla oleva ohjeistus tuo vielä tänäkin päivänä henkistä turvaa, jonkin konkreettisen turvallisuudentunteen siitä, että asioihin on oikeasti mahdollista jatkossa palata, jos kaikki asiat eivät tunnin aikana selviä.

Selkeä havainto pilottiopetuksen yhteydessä oli jälleen kerran se, että opetus lähtee liikkeelle melko alkeista. JYKDOKin käytön perusteet eivät ole opiskelijoilla hallussa 3.–4. opintovuoteen mennessä. Tämä on suuri haaste jatkossa opetusta edelleen kehitettäessä. Tähän liittyy myös opiskelijoiden osaamisen epätasaisuus: samassa ryhmässä tavattiin – kuten muissakin opetuksissa on jo aiemmin todettu – sekä pidemmälle edistyneitä että hyvin alkeista liikkeelle lähteviä.

Myös opetuksen pakollisuutta on pohdittava. Olisiko mahdollinen opetuksen pakollisuus hyväksi vai ei? Vapaaehtoisesti opetukseen tulevien motivaatio on luonnollisesti aina korkeammalla, mutta toisaalta moni ”pakotettuna” opetukseen tullut totesi jälkeenpäin olleensa tunnille tullessaan ylipäänsä epävarma, mitä koulutus oikein pitää sisällään.

3.2. HOPS-työ

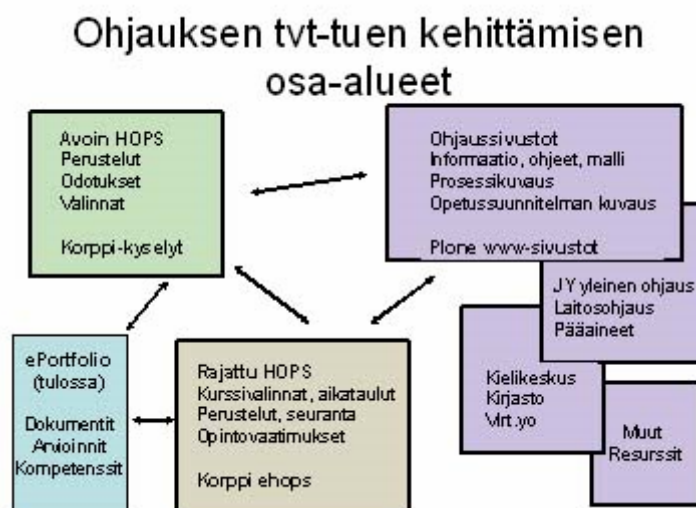
Vuoden 2006 aikana Jyväskylän yliopistossa ryhdyttiin tehostamaan opiskelijoiden ohjausta laitoksilla. Elokuun alussa 2005 voimaan astunut uusi tutkintoasetus edellyttää, että kaikille tutkintoon suorittaville opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma eli HOPS. Apuvälineenä HOPSien laadinnassa tullaan käyttämään Korpin eHOPS-sovellusta, jota on kokeiltu laajemmin vuoden 2006 aikana. Yliopiston HOPS-linjauksen mukaan:

”Jokaisella yliopiston opiskelijalla on oikeus saada opintojen ohjausta. Yliopisto huolehtii siitä, että opiskelijan saatavilla on tarpeen mukaista ohjausta ja neuvontaa opiskelun kaikissa vaiheissa ohjauksen perustehtäväalueilla eli opiskelun ohjauksessa, kasvun ja kehityksen tukemisessa sekä urasuunnittelu ja työelämään suuntautuminen”.

(Yliopiston opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelma 28.11.2002).

Tiedekunnat, ainelaitokset tai muut opetusta antavat yksiköt laativat opinto-ohjauksen suunnitelman, jossa kuvataan opinto-ohjauksen keskeiset periaatteet ja käytännöt. Opiskelijat laativat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, joka tarkoittaa opiskelijan itse laatimaa ja yksikön opinto-ohjauksen suunnitelmassa määritellyllä tavalla koottua opiskelun suunnitelmaa siihen liittyvine dokumentointeineen. (Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjauksen hyväksytyt yliopiston hallituksessa 15.3.2006, <http://www.jyu.fi/hallinto/opiskelijapalvelut/opintohallinto/hops/>)

Myös kirjasto haluaa olla mukana yliopiston HOPS-työssä. Kirjaston osuus ja rooli opintojen ohjaustyössä näkyy seuraavassa kaaviossa:

(Kuva: Virtuaaliyliopistohanke, Ohjauksen järjestelmien käyttöönotto, http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/etusivu/kehitys/ohjauksen_jarjestelmat/tvt_jarjestelmia, 9.11.2006)

Kirjaston tehtäväksi voidaan katsoa se, että pidämme huolta yhdessä laitosten kanssa siitä, että tiedonhankinnan kurssit ovat selkeästi ja helposti tarjolla opis-

kelijoille. Laitosten opetusohjelmiin integroidun tiedonhankinnan opetuksen näkyväksi tekeminen on hoidettava yhteistyössä laitosten kanssa: jatkossa tiedonhankinnan kurssit tulisi saada selkeästi näkyviin laitosten HOPS-ohjaussivustoilla.

Opiskelijoille olisi pystyttävä konkretisoimaan, missä vaiheessa opintoja olisi syytä hakeutua kirjaston tarjoamiin koulutuksiin ja mitä tavoitteita kunkin vaiheen opetukselle on asetettu. Keskeisiä kysymyksiä ovat: Mitä tiedonhankinnan opetus on ja mitä se sisältää? Mitä osaan käytyäni tietyn vaiheen tiedonhankinnan opetuskokonaisuuden? Miksi opetus on minulle hyödyllinen? Tähän liittyen informaatikko Nina Kivinen on käynnistänyt syksyllä 2006 omalla TieVie-koulutukseen liittyvänä hankkeenaan kirjaston tiedonhankinnan opetussuunnitelman ("TOPS") alustavan suunnittelun.

3.3 TIV-opetus

Informaatikko Anja Agander

Syksyllä 2006 kirjasto lähti mukaan Informaatioteknologian tiedekunnan ja Virtuaaliyliopiston kokeiluna organisoimaan TIV0100-opintokokonaisuuteen (Tieto- ja viestintäteknikan opinnot, 3 op). Opintopakettiin kuului kaikkiaan seitsemän 0,5–1 opintopisteen osakurssia, josta opiskelijoilla oli mahdollisuus valita oma kolmen opintopisteen kokonaisuutensa. Opintokokonaisuuden tavoitteena oli perehtyä tieto- ja viestintäteknikan (tvt) hyödyntämiseen eri näkökulmista. Osakurssien keskeisiä teemoja olivat tietokoneen peruskäyttö, tekstinkäsittely, tietoverkot, verkossa opiskeleminen ja tiedonhankinta.

Kirjaston vastuulla oli tiedonhankinnan osakurssi (TIV0100A06, 0,5 op), joka koostui seuraavista osista:

Tehoa JYKDOK-, LINDA- ja ARTO-hakuun

Tehoa NELLI-hakuun

Lähteet talteen, raportti kuosiin ja verkkoon 1 (Refworks)

Määrällisesti tiedonhankinnan kurssi käsitti 4 h luentoja, 4 h demoja, harjoitukset (3 h) sekä itsenäisen työskentelyn. Verkko-oppimateriaaliksi suositeltiin Kirjastotuutoria. Kullekin kolmelle osakurssille laadittiin omat harjoitustehtävät (laatijoina Anja Agander, Annikki Järvinen ja Liisa Halttunen-Keyriläinen). Opettajina toimivat Annikki Järvinen (JYKDOK ym., NELLI) ja Liisa Halttunen-Keyriläinen (Refworks). Tiedonhankinnan osakurssin koordinoijana toimi Anja Agander.

TIV-opetus päätettiin yhdistää aikataulusyistä kirjaston syksyn koulutusohjelman tarjontaan, jolloin yllämainittujen kurssien viimeiset koulutustilaisuudet olivat sellaisia, joihin myös TIVin suorittajat saattoivat ilmoittautua. Ilmoittautumislomake laitettiin Korppiin ja maksimi osallistujamäärä (20) täyttyi vuorokaudessa ja myös peruutuspaikoille jäi muutamia. Lähiopetukseen ilmestyi osa ilmoit-

tautuneista, osa pyysi suoritusohjeet ja harjoitustehtävät sähköpostilla. Harjoitustehtävien hyväksytyt suoritus oli edellytys sille, että osakurssista voidaan antaa suoritusmerkintä. Lopulta tiedonhankinnan osakurssin suoritti 10 henkilöä. Suoritusmerkinnät antaa opintokokonaisuuden koordinoija Antti Auer.

Alkuinnostuksen (vrt. ilmoittautuneet) jälkeen oli pettymys, että kuitenkin niin harva ilmestyi lähiopetukseen ja suoritti osakurssin. Harjoitustehtävien nopea palauttaminen ja niiden tarkistaminen osoitti, että tällä porukalla oli hyvät valmiudet tiedonhankintaan. Jokainen oli tehnyt harjoitustehtävät hyvin ja useat vastaajat olivat myös perustelleet hakustrategioitaan. Mikäli TIVin kaltainen koulutus jatkuu, pitäisi tiedonhankinnan osakurssille ehdottomasti luoda mahdollisuus osoittaa osaamisensa näyttökokeella.

TIV-opintokokonaisuuden tulevaisuus on vielä avoin. Tietohallintokeskus selvittää opintokokonaisuuden jatkoa ja resurssointia.

IV MITEN OPETUS JATKOSSA JÄRJESTETÄÄN?

Hankkeessa toteutetun pilotin, kirjastossa annetun opetuksen ja erilaisten ko-keilujen perusteella on nyt hahmoteltu alustava malli tiedonhankinnan opetuksen toteuttamisesta jatkossa. Malli perustuu opintopolkuajatteluun. Mallia laa-dittaessa keskeisiä seikkoja ovat olleet seuraavat seikat:

- tiedonhankinnan perustietojen opettamisen ajankohta on syytä olla suhteellisen varhaisessa vaiheessa opintojen alkupuolella. Kun perus-teet opitaan tarpeeksi ajoissa, voidaan myöhemmän vaiheessa päästä opetuksessa syvällisemmälle tasolle
- motivaatiokysymykset: miten järjestää opetus niin, että sekä opiskelijoi-den että opettajien motivaatio säilyy? Opiskelijoiden on sisäistettävä, mik-si tiedonhankinnan koulutus on heille tärkeää ja mihin vaiheeseen opinto-ja mikäkin kirjaston antama koulutus kuuluu. Opettajien motivaation kannalta on tärkeää, että opintopolku toimii halutulla tavalla - näin opin-noissa voidaan edetä alkeista aina syvälliseen tietoon johdonmukaisesti, eikä opettajan tarvitse palata alkeisiin jokaisella opetuksen tasolla kuten tähän saakka on hyvin pitkälti tapahtunut
- resurssitilanne: miten kirjaston resurssit riittävät tasapuolisen opetuksen antamiseen?

Syksyn 2006 aikana päätettiin myös toteuttaa kirjaston antama opetus jatkossa virkатыönä. Ainoan poikkeuksen muodostavat sellaiset (yleensä laajemmat kuin 2 x 2 h) kurssit, jotka laitos on erikseen tilannut ja joissa informaatik-ko/kirjastonhoitaja toimii laitoksen tuntiopettajana (laitos maksaa opetuspalk-kion). Samalla päätettiin myös se, että opintopolkuun sitoutuva perusopetus (uusien opiskelijoiden perehdytys, kandidaattiseminaariopetus, graduvaiheen opetus) on laitoksille tasapuolisuuden vuoksi ilmaista. Perusopetuksen lisäksi pidettävistä, erikseen räätälöityävistä kursseista kirjasto laskuttaa laitoksia tai muita opetusta tilaavia tahoja.

4.1. Opetuksen toteutus

Opetusta ryhdytään toteuttamaan seuraavanlaisella, eri vaiheisiin jakautuvalla mallilla:

Vaihe I: Uusien opiskelijoiden perehdytys ensimmäisen opiskeluvuoden syksyllä. Opetuksen sisältöä ja opetustapaa mietitään jatkossa enemmän. Opetuksen toteuttamiseen vaikuttaa TIV-opintojen mahdollinen kehittyminen.

Vaihe II: 2 x 2 h perusopetuspaketti kunkin oppiaineen tiedonhaun perusteista 3.-4. opiskeluvuoteen mennessä (=kandidaattivaiheen opetus)

Voidaan toteuttaa joko kandidaattiseminaarivaiheessa 4 tunnin opetuspaketina tai vaihtoehtoisesti jakaa opetus pidemmälle ajanjaksolle (2 tuntia esim. 1.-2. opiskeluvuonna ja 2 tuntia kandidaattiseminaarivaiheen yhteydessä). Tämän vaiheen toteuttamistapaan jatkossa vaikuttaa muun muassa TIV-koulutuksen tulevaisuus. Mikäli TIV-paketti saadaan hyvin toimimaan, voidaan ajatella tiedonhaun perusopetuspaketin (JYKDOK- ja NELLI-opetus) laajempaa sitomista TIV-opintoihin. Tällöin kandidaattiseminaariin voidaan liittää 2 tunnin opetus, jossa keskityttäisiin kunkin oppiaineen keskeisiin tiedonlähteisiin.

Vaihe II vaatii eniten resursseja, sillä tämä opetus on tarkoitus jatkossa antaa tasapuolisesti kaikille yliopiston varsinaisille opiskelijoille.

Vaihe III: Maisterivaiheen opetus.

Toteutetaan pääasiassa edelleen graduklinikoilla, mutta graduseminaariryhmien ohjaajilla on halutessaan mahdollista tilata kirjastosta ryhmälleen myös 2 tunnin tiedonhaun opetus.

Jatko-opiskelijoiden ohjaus säilynee pääasiassa henkilökohtaisena ohjauksena, mutta kirjasto voi antaa myös opetusta jatko-opiskelijaseminaareille (2 h).

Muu opetus: Lisäksi kirjastolla on oltava englanninkielistä opetusta, yhteiskunnallisen palvelutehtävän vuoksi myös jonkin verran kaikille avoimia JYKDOK- ym. koulutuksia sekä jossain muodossa tieteenalakohtaista tiedonlähteiden opetusta (jotta esim. henkilökuntaan kuuluvat voivat niihin osallistua).

Lisäksi säilyvät ns. pitkät kurssit, jotka on erikseen sovittu eräiden laitosten ja tiedekuntien kanssa. Lisäksi tulee vielä muuta erikseen räätälöitävää opetusta, jota annetaan mm. maisteriohjelmille, muuntokoulutettaville, avoimelle yliopistolle jne.

4.2 Kandidaattiseminaarivaiheen opetuksen vaatimat resurssit

Koska suunniteltu kandidaattivaiheen opetus lisää selkeästi kirjaston antamia opetustunteja, on ohessa laskettuna syksyn 2006 tilanteen mukainen kandidaattiseminaariryhmien määrä eri tiedekunnissa ja laitoksilla. Tiedot on otettu Korpista⁵ (jos on sieltä löydetty) ja mukaan on laskettu laitosten itsensä määrittelemä ryhmien määrä (katsomatta sitä, kuinka paljon opiskelijoita ryhmiin on ilmoittautunut tai sitä, onko opetusta ryhmälle lopulta pidetty). Laskelma on siis melko summittainen arvio, mutta antaa kuitenkin kuvan siitä, mihin opetuksen määrä kandidaattiseminaarivaiheessa voisi nousta tavoitteen mukaisella 2 x 2 tunnin opetuspaketilla. Määrät ovat vielä toistaiseksi kuvitteellisia, koska opetuksen järjestäminen perustuu laitoksen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Voi myös olla, että osa oppiaineista ei jostain syystä halua opiskelijoilleen 4 tunnin opetuspakettia.

Humanistinen tiedekunta:

Englannin kieli	5
Romaaninen filologia	2
Ruotsin kieli	2
Saksan kieli ja kultt.	1-2 (arvio)
Suomen kieli	3
Venäjän kieli ja kultt.	2
Historiatieteet	5
Etnologiatieteet	3
Kirjallisuus	2
Museologia	1
Taidehistoria	1
Taidekasvatus	1
Viestintätieteet	4 (arvio)

Yht.	33 ryhmää (x 4 h = 132 tuntia opetusta)

Taidehistoriaa lukuun ottamatta opetus painottuu syksyyn.

Humanistisia tieteitä opettaa tällä hetkellä kirjastossa 5 henkilöä: Nina Kivinen (taiteet, kirjallisuus), Kaisu Ollila (kirjallisuus), Eila Elomaa (kielet), Marita Jokinen (historia, etnologia ja museologia) ja Liisa Hughes (viestintätieteet). Lisäksi taiteen opetuksen "reservissä" ovat Irene Ylönen ja Marja Sarvilinna. Irene Ylönen on myös historian ja etnologian reservissä, jos tarvetta on. Vaikka humanistisen tiedekunnan ryhmien määrä on suuri, on kirjastolla myös siihen

⁵ Kaikki laitokset/oppiaineet eivät vielä käytä Korpia, joten ryhmien lukumäärä voi tässä laskelmassa olla eri kuin toteutuneiden ryhmien määrä. Tämä laskelma antaa kuitenkin yleiskuvan mahdollisten opetusryhmien määrästä.

varsin paljon opettajaresursseja. Kielten ryhmien määrä on suuri, mutta se jakautuu jatkossa kahden opettajan kesken (Elomaa ja Kivinen).

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta:

Filosofia	2 + 1 ryhmä lähinnä sivuaineopiskelijoille
Naistutkimus	1
Sosiologia	3
Sosiaaligerontologia	1 (arvio)
Valtio-oppi	2
Yhteiskuntapolitiikka	3
Psykologia	4

Yhteensä 17 ryhmää (x 4h = 68 tuntia opetusta)

Yhteiskuntapolitiikkaa lukuun ottamatta opetus painottuu syksyyn. Psykologian opetuksen hoitaa Tuija Oksman. Yhteiskuntatieteiden informaation tehtävien hoito on avoinna. Ilman psykologiaa yhteiskuntatieteiden opetuksen osuus on 52 tuntia.

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kasvatustiede	Räätälöity, laitoksen maksama koulutus
OKL	12
Erityispedagogiikka	2
Varhaiskasvatus	Opetuksen toteuttaminen avoinna, aikaisemmin ollut räätälöity koulutus

---

Yht. 14 ryhmää (x 4h = 56 tuntia opetusta)
Ryhmiä tasaisesti keväällä ja syksyllä.

Räätälöityjen opetusten lisäksi kasvatustieteeseen tulisi 14 opetusryhmää + mahdollisesti varhaiskasvatus, jonka opetuksen toteuttaminen on tällä hetkellä vielä suunnitteluvaiheessa. Kasvatustieteiden opetusta hoitaa Anja Agander, myös Nina Kivinen on opettanut kasvatustieteitä. Varhaiskasvatuksen opetuksen hoitaa Tuija Oksman. Opetuksen lisääminen ei aiheuttane lisäresurssien tarvetta.

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

Liikuntatieteet	2 x 2 h opetus 1. opiskeluvuonna (laitoksen opetusohjelmassa), sijoittuu kevääseen, keväällä 2007 kaikkiaan 9 ryhmää (yhteensä 36 tuntia)
-----------------	---

Terveystieteet:

Liikuntalääketiede	1
Toimintaterapia	2
Fysioterapia	2
Gerontologia	2

Yht. 7 (x 4h = 28 tuntia opetusta)

Terveystieteiden osalta opetus painottuu syksyyn, liikuntatieteissä kevääseen.

Opetuksen hoitavat Anitta Pälvimäki ja Mirja Laitinen. Keväällä liikuntatieteen ryhmien suuri määrä voi aiheuttaa lyhytaikaisesti lisäresurssien tarvetta.

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Matematiikka, tilastotiede

ja fysiikka toistaiseksi opetusta ei ole annettu kuin satunnaisesti

Kemia räätelöity, laitoksen maksama opetus (KEMY003 Kemian tiedonhankinta 1 op). Syksyllä koulutukseen osallistui 73 henkeä. Sisältö: 3 luentokertaa á 2 h + neljälle pienryhmälle harjoituksia á 2 h + tehtäviä (yht. 14 h + tehtävien tarkistus)

Bio- ja ympäristötieteet:

Biologia	1
Ekologia & ymp. hoito	3
Vesistötieteet	3
Solu- ja molekyylibiol.	1

Yht. 8 ryhmää (x 4 = 32 tuntia opetusta)

Opetuksen hoitaa Liisa Halttunen-Keyriläinen. Kemian laajahko kurssi yhdessä muun opetuksen kanssa voi aiheuttaa lyhytaikaisesti lisäresurssien tarvetta, koska opetus painottuu syksyyn.

Informaatioteknologian tiedekunta:

Tietotekniikka	2 (ryhmien määrä Korpissa epäselvä)
Tietojenkäsittelytiede	7 (opetusta on järjestetty kandidaiheessa jo nyt 2 h, jonka laitos on maksanut)

Yht. 9 (x 4 h = 36 h opetusta)

Korpista löytyivät tiedot vain kahdesta seminaariryhmästä tietotekniikan osalta. Sisäänotto oppiaineeseen on kuitenkin melko suuri, joten ryhmiä voi olla enemmän. Toisaalta tiedonhankinnan osalta tietotekniikka voi oppiaineena olla matematiikan ja tilastotieteen kaltainen. Näissä oppiaineissa opetuksen tarvetta ei ole nähty kovin suureksi. Opetuksen hoitaa Annikki Järvinen.

Taloustieteellinen tiedekunta

Räätälöity opetus koko tiedekunnalle todennäköisesti jatkuu, eikä taloustieteissä opetus lisäännä. Tähän saakka opettajina ovat toimineet Marita Jokinen, Marjut Virkkunen ja Marjut Kataja. Tiedekunta maksaa opetuksen.

***

Tämän laskelman mukaisesti kandidaattiseminaarivaiheen opetus laajimmillaan sisältäisi 344 tuntia opetusta (laskelmaan ei ole otettu mukaan räätälöityjä koulutuksia). Tämä tarkoittaa 172:ta 2 tunnin opetusrupeamaa. Yhteensä opetus veisi siis 45,9 työpäivää (laskettuna 7,5 h mukaan). Suuren ongelman aiheuttaa opetuksen keskittyminen syksyyn parin kuukauden ajalle. Ongelmaksi muodostuvat sekä tilakysymykset että opettajien jaksaminen hektisten parin kuukauden aikana. Kandidaattiseminaariopetuksen lisäksi syksyllä on pidettävä vielä muitakin opetuksia, kuten graduvaiheen opetusta, yleistä JYKDOK- ja NELLI-opetusta jne.

Yliopistossa vuonna 2006 kokeiltujen TIV-opintojen tulevaisuus voi vaikuttaa paljon myös kirjaston antamaan opetukseen. Mikäli TIV-opetuksen tulevaisuus näyttää hyvältä, on opetusta mahdollista jakaa selkeämmin TIV-opintojen ja kandidaattiseminaarien välillä. Jos tiedonhankinnan perusopinnot (JYKDOK- ja NELLI-koulutus) pystytään integroimaan TIV-opintoihin selkeästi ja kattavasti, voidaan kandidaattiseminaarivaiheessa antaa jatko-opetusta 2 tunnin opintojaksona ja keskittyä vain tieteenalakohtaisiin aineistoihin. Näin opetus jakautuisi pidemmälle aikavälille ja olisi kenties helpommin toteutettavissa.

V YHTEENVETO

5.1. Yhteenveto vuoden 2006 kehitystyöstä

Hankevuoden aikana pystyttiin kirjaston tarjoama tiedonhankinnan koulutus ja sen periaatteet ja tavoitteet avaamaan yleisemmälle keskustelulle: pohdittiin koulutuksen määrää nyt ja jatkossa, mietittiin lisääntyvän koulutuksen aiheuttamia resurssitarpeita ja aloitettiin koulutuksen integrointi tiiviimmin eri oppiaineiden opintosuunnitelmiin. Laitosyhteistyötä testattiin erityisesti pilot-tiosuudessa, josta saatiin kokemuksia jatkotyön pohjaksi. Nämä kokemukset vahvistivat myös käsityksiä kandidaattiseminaarivaiheen opiskelijoiden tiedon-tarpeista ja osaamisesta. Pilottilaitosten opettajista ja amanuenseista tuli uusia yhteistyökumppaneita, ja heidän kanssaan syntyi yhteistä näkemystä tiedon-hankinnan opetuksen merkityksestä. On selvää, että pilotin yhteydessä luotu yhteistyö jatkuu myös seuraavina vuosina.

Hankkeen aikana kerättiin myös tietoa siitä, miten muissa yliopistokirjas-toissa on tiedonhankinnan opetus järjestetty. Vaikka yhtäkään mallia (etenkään rahoitusmallia) ei voida soveltaa oman kirjaston tarpeisiin, saatiin tiedonkeruun yhteydessä ajantasaista tietoa muiden yliopistokirjastojen tiedonhankinnan opetuksesta ja resursointiratkaisuista.

Laajinta kartoitustyötä tehtiin omien resurssien ja mahdollisten opetuksen toteuttamismallien osalta. Vuoden aikana pohdittiin monesta näkökulmasta omaa resurssitilannetta ja vaihtoehtoisia malleja resursointiin, mikäli tiedon-hankinnan opetusta tarjotaan kaikille oppiaineille. Selvää on, että mikäli tasa-puolinen ja laaja kandidaattitason opetus viedään tavoitteen mukaisesti läpi koko yliopiston perustutkinto-opiskelijoiden, nousee opetuksen määrä joiden-kin tiedekuntien osalta merkittävästi. Opetuksen uudelleenorganisointi tapah-tuu vaiheittain, sillä osassa oppiaineita opetuksen toteutus vaatii vielä paljon yhteistyötä laitoksen kanssa. Työ aloitetaan syksyllä 2007, ja siihen tehtävään kirjasto on saamassa koulutussuunnittelijan. Samalla on koko ajan otettava huomioon yliopiston HOPS-työn eteneminen ja se, miten kirjaston opetus saa-

daan selkeällä tavalla näkyväksi opiskelijoiden opiskelusuunnitelmiin. Tähän liittyy kirjaston oma tiedonhankinnan opetussuunnitelmatyö, joka myös käynnistettiin vuonna 2006.

Kaiken kaikkiaan vuonna 2006 kirjastossa on käyty vilkasta keskustelua opetuksen luonteesta, tavoitteista ja sisällöistä. Samalla on pohdittu myös informaation - ja toisaalta koko kirjastohenkilökunnan - työnkuvan muutosta. Informaatikko ei ole enää 'etsijä' siinä määrin kuin vielä esimerkiksi 10-15 vuotta sitten; tämän päivän informaatio on 'opettaja', 'ohjaaja' tai 'neuvonantaja'. Perinteisten tiedonhakujen sijaan työn painopiste on siirtymässä yhä selkeämmin opetus- ja ohjaustyöhön. Varsin nopea muutos vaatii ammatillista uudelleen orientoitumista, joka koskee koko kirjastohenkilökuntaa, ei pelkästään informaattikkoja. Opetus- ja ohjaustaitoja vaaditaan kaikilta kirjastossa työskenteleviltä tulevaisuudessa yhä enemmän. Samassa yhteydessä mielipiteiden vaihtoa on aiheuttanut myös yliopistossa toteutettu uusi palkkausjärjestelmä (UPJ), joka on tuonut oman värinsä työnkuviin liittyvään keskusteluun.

5.2. Pohdintoja jatkosta

Työ tiedonhankinnan opetuksen organisoimiseksi jatkuu heti vuonna 2007. Työ on vasta alussa, ja työkenttä on laaja. Syksyksi 2007 on määriteltävä opetuksen resurssintia tarkemmin ja löydettävä ne oppiaineet, joiden kohdalla on aloitettava resurssien uudelleen järjestely. Kirjaston virkatyönä (eli maksuttomasti) tarjottavan tiedonhankinnan opetuksen tuntimäärät tulee vahvistaa suhteutettuna tiedonhankinnan opintopolkuun. On myös päätettävä laajempien, räätälöityjen opetuskokonaisuuksien sisäisestä tuntihinnasta. Asiasta on tiedotettava selkeästi laitoksille. Lisäksi on laadittava kirjaston opettajaresurssien kokonaisselvitys, varahenkilöjärjestelmä sekä opettajapankki, jotta opetuksen ruuhkahuippuja pystyttäisiin hallitsemaan. Myös jatkuvasta mentoroinnista on huolehdittava. Informaatikojen lisäksi tiedonhankinnan opetuksen tulee kuulua osaksi kaikkien kirjastonhoitajien ja kirjastoamaneuenssien virkatyötä.

Jatkossa on tarkoitus seurata tiiviisti myös TIV-opintojen kehittymistä. Yhdeksi tavoitteeksi kirjastossa asetetaan TIV-opintokokonaisuuden tiedonhankinnan osuuden kehittäminen yhteistyössä Tietohallintokeskuksen kanssa (tiedekuntien resursointi huomioon ottaen).

Lisäksi kehitetään ja ylläpidetään verkko-oppimateriaaleja sekä laaditaan uusia kursseja oppiaineiden tarpeiden mukaan niin paljon kuin resurssit antavat myöten. Samoin kehitetään oppimistehtäviä, tasotestejä ja näyttökokeita yhteistyössä kansallisen IL-verkoston kanssa. Verkko-oppimateriaaleja ja testejä käytetään erityisesti väylä- ja siltaopiskelijoiden itseopiskelun tukena.

Tärkeä tavoite on myös yleisen ja oppiainekohtaisten tiedonhankinnan opetussuunnitelmien (TOPS) laatiminen ja huolehtiminen niiden markkinoinnista laitoksille. Kirjaston tarjoama opetus olisi hyvä saada mahdollisimman aikaisessa vaiheessa henkilökohtaisiin opiskelusuunnitelmiin mukaan otetta-

viksi. Myös englanninkielisen opetuksen tarjonnan riittävydestä on huolehdittava.

Kirjaston antamaa opetusta sekä sen vaikuttavuutta tullaan arvioimaan ja kehittämään osana kirjaston laatutyötä.

LÄHTEET

Aho Hanna-Riina, Etsien löytää, ajatellen oppii. Informaatiolukutaidon edistäminen Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulussa. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, Kokkola 2005.

Informaatiolukutaidon osaamistavoitteet yliopisto- ja korkeakouluopetuksessa. Association of College and Research Libraries (ACRL) -organisaation standardin *Information Literacy Competency Standards for Higher Education* suomenos. Vaasan tiedekirjasto Tritonia. Vaasa 2003.

Jäppinen Anu, Tietoa ja vuorovaikutusta. Viestinnän, tiedonhankinnan ja tietotekniikan koulutus Tampereen yliopistossa yhteiskuntatieteellisellä koulutuslalla. YHTIS-projekti. Tampere 2003.

Koulutus ja tutkimus 2003–2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki 2004.

Internet-sivustot

Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma: yliopistokirjastojen yhteinen SVY-hanke 2004-2006, Helsingin yliopiston kirjasto 2.11.2006
<http://www.helsinki.fi/infolukutaito/index.htm>

Jyväskylän tietopalvelustrategia, Jyväskylän kaupunginkirjaston Internet-sivut 12.12.2006
<http://www.jyvaskyla.fi/kirjasto/tietopalvelustrategia/index.htm>

Periaatepäätös opinto-ohjaussuunnitelmien laatimiseksi sekä Jyväskylän yliopiston HOPS-linjaus, Jyväskylän yliopiston opiskelijapalveluiden Internet-sivut 7.12.2006
<http://www.jyu.fi/hallinto/opiskelijapalvelut/opintohallinto/hops/>

TieDot-hankkeen kotisivu, Kuopion yliopiston kirjasto, 6.11.2006
<http://www.uku.fi/kirjasto/TieDot/>

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2008–2011, Jyväskylän yliopiston kirjaston intranet 20.11.2006.

Virtuaaliyliopistohanke, Ohjauksen järjestelmien käyttöönotto, Jyväskylän yliopisto 9.11.2006
http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/etusvu/kehitys/ohjauksen_jarjestelmat/tvt_jarjestelmia

A. Kandiditutkiinto	Sisältö	Opinnot	Suoritustapa	Tavoite	Vastuu
*1. Uudet opiskelijat - Luentoinfo - Kirjastossa demo	- Kirjaston palvelut, lainauspalvelut, kurssikirjat - Tiedonhakua JYKDOKista, kirjaston esittely ryhmässä	1. vsk. 2 tuntia	Lähiopetus ja/tai verkko-opetus	Tuntee ja osaa käyttää kirjaston palveluja, hallitsee JYKDOKin tiedonhakua, tuntee kurssikirjakokelman ja oman tieteenalan kokoelmat	Yo-kunta Palvelutoimisto
*2. Proseminaariyhmät	Kokoeimat, yleistä tiedonhausta, aiheenmukainen tiedonhaku: JYKDOK, Linda, Arto Nelli, tieteenalan tietokannat, tieteelliset lehdet	2.-3. vsk. 2x2 tuntia	Lähiopetus ja/tai verkko-opetus	Hallitsee aiheenmukaisen tiedonhaun ja hakustrategiat, tuntee ja osaa käyttää oman tieteenalan painettuja ja verkossa olevia tiedonlähteitä	Tietopalvelu
B. Maisteritutkiinto					
*4. Seminaariyhmät	Tiedonhaun syventäminen ja päivittäminen tieteenalan tietokannoista ja lehdistä ja muusta aineistosta	4. vsk. 2x2 tuntia	Lähiopetus ja/tai verkko-opetus	Tiedonhankintataidot osana itsenäisen tieteen tekemisen taitoja	Tietopalvelu
5. Graduklinikat	Yksilöohjaus tarpeen mukaan	4.-5. vsk.	Henkiökohtainen ohjaus ryhmässä		Tietopalvelu
C. Jatko-opiskelijat					
*6. Licensiaatti- ja tohtoriseminaarit	Syvennetään ja päivitetään tieteenalan tiedonhankintaa	2x2 tuntia	Lähiopetus ja/tai verkko-opetus		Tietopalvelu
D. Täydentävä tiedonhankinnan koulutus Opettajat, tutkijat, opiskelijat, muut tiedontarvitsijat	Verkkokurssit itseopiskeluna Pika- ja yksilöohjaus tarpeiden mukaan Viitteiden hallinta, Word-työkalut, tutkimukset /gradut verkkoon Omien taitojen testaaminen, palaute "kertaa vielä nämä"	1 tunti 1-3 tuntia 3 tuntia	Lähiopetus ja/tai verkko-opetus	Aiheenmukaisen tiedonhaun ja hakustrategioiden, oman tieteenalan lähdeaineistojen ja erilaisten hakujärjestelmien tiedonhankintataitojen täydentäminen ja päivittäminen	Tietopalvelu

Opiskelija suorittaa opintokokonaisuuden omassa pääaineessaan. Opetussuunnitelma on laadittu huomioiden tutkinnonuudistuksen rakenteet ja informaatiolukutaidon tavoitteet.

Opetussuunnitelma on tarkoitettu kiinteässä yhteistyössä ainelaitosten ja tiedekuntien kanssa ja sitä voidaan räätälöidä tarpeiden mukaan.

* Opintoihin integroitu

Jyväskylän yliopiston kirjasto

Koulutus Palaute syksy 2006

Päiväys

1. Oppiaine, minkä seminaariin/ metodiopintoihin kurssi liittyy?

---

2. Monesko opiskeluvuosi sinulla on menossa?

- 1. vuosi
- 2. vuosi
- 3. vuosi
- 4.-5. vuosi

3. Miten kuvailisit omia tiedonhankintataitojasi ennen tätä koulutusta?

- erinomaiset
- hyvät
- keskinkertaiset
- heikot

4. Vastasiko opetuksen rakenne ja sisältö tarpeitasi? Perustele

- kyllä
- ei, olisin kaivannut lisää

---

5. Arvioi oppimistasi

- opin erittäin paljon, koska
- opin paljon, koska
- opin kohtalaisesti, koska
- opin vähän, koska
- en oppinut lainkaan, koska

---

6. Uskotko kurssista olevan hyötyä opinnoissasi?

- kyllä, koska
- en, koska
- vaikea sanoa, koska

---

7. Oliko kurssin laajuus (2 x 2 h) mielestäsi riittävä?

- kyllä
- ei

8. Pitäisikö mielestäsi tiedonhankinnan opetus

- olla osana kandidaattiseminaaria ja graduseminaaria
- olla erillisenä opetuksena

---

9. Pitäisikö tiedonhankinnan koulutus kuulua pakollisena jokaiselle opiskelijalle?

- kyllä
- ei

10. Voisiko tiedonhankinnan koulutuksen mielestäsi toteuttaa verkko-opetuksena?

- kyllä
- ei
- osittain

11. Miten arvelet selviäväsi jatkossa tiedonhankinnasta?

- itsenäisesti
- tarvitsen lisäohjausta, koska
- vaikea sanoa, koska

---

12. Haluaisitko saada lisäoppia joistakin seuraavista aihealueista?

- ulkomaiset tietokannat
- elektroniset lehdet
- elektroniset kirjat
- Refworks-
viitteidenhallintajärjestelmä
- tekijänoikeuskysymykset
- Internet-tiedonhaku
- En kaipaa lisäoppia

**13. Kehitysehdotuksia, ideoita,
kommentteja tiedonhaun opetuksen
kehittämiseen**

Jos haluat, että sinuun otetaan yhteyttä,
lisää yhteystietosi:

Nimi: _____

Sähköposti: _____

Kiitos vastauksestasi!